

Ressursipõhise kogukonna arendamise põhimõtted ja rakendamine

Juhendmaterjal

Koostaja: Kadi Kass

Viitamine: Ressursipõhise kogukonna arendamise põhimõtted ja rakendamine (2024). Kogukonnaveeb. Link:

<https://kogukonnaveeb.ee/juhendmaterjalid/ressursipohise-kogukonna-arendamise-ehk-abcd-mudeli-pohimotted-ja-rakendamine/>

2024, teine, täiendatud versioon

Sisukord

[Saateks \(lk 2–6\)](#)

[Peatükk 1: Kogukonna arendamine \(lk 7–10\)](#)

[Peatükk 2: Mis on ressursipõhine lähenemine? \(lk 11–17\)](#)

[Peatükk 3: Läheme praktiliseks \(lk 18–36\)](#)

[Peatükk 4: Eesti pilootprojekti kogemusest.
Ressurssidel põhineva kogukonna arendamise väljakutsed \(lk 37–42\)](#)

[Kokkuvõtteks \(lk 43\)](#)

[Lisad 1-18 Erinevad meetodid ja tööriistad \(lk 44–74\)](#)

[Viited ja inspiratsioonilood \(lk 75\)](#)

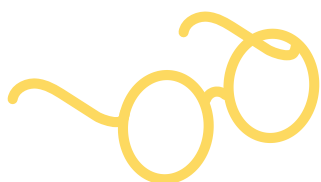

[Pilootprojekti osalemise kogemuslood \(lk 77\)](#)

Käesolev materjal on koostatud eesmärgiga toetada kogukonna arendajaid ressursipõhise lähenemise rakendamisel. Koostamisel on suures osas tuginetud Cormac Russelli käsitlustele, kes ei ole küll ressursipõhise kogukonnaarendamise algataja, vaid üks eestkõnelejatest, kes külastas projekti raames Eestit ja kohtus siin ka erinevate kogukondadega. C. Russelli Eestis peetud ettekannetest, aruteludest ja kohtumistel tekkinud mitteformaalsetest suhtlustest tekkis uusi seoseid, taipamisi ning ideid, kuidas seda lähenemist Eesti konteksti kohandada. Juhendmaterjali inspiratsiooniks on olnud veel erinevad raamatud, veebilehed ja TÜ kogukondade arendamise ja sotsiaalse heaolu õppekava õppematerjalid (vt lõpust viiteid). Teist versiooni on täiendatud Eesti praktiliste näidetega.

Ressursipõhine lähenemine on mõtteviis, mitte meetod. Seega tuleks lugedes ette panna paindlikud prillid ja aeg-ajalt ka muuta perspektiivi, millise läätse abil seda vaadata.

Olgu see materjal pigem suunanäitajaks ja kogukonna arutelude algatamise hõlbustajaks ning tööriistade näited inspiratsiooniks. Kuna ressursipõhine lähenemine ise lähtub kohalike olude tundmaõppimise ja iga paikkonna ja selle inimeste eripärade esiletoomise olulisusest, siis ei saa olla kaht sarnast kogukonda ega ka üht viisi kohaliku elu paremaks muutmisel.

Sammsammulist juhendit kogukonna arendamiseks ei saa sellest lähenemisest lähtuvalt teha – iga kogukond on unikaalne. Seepärast on kõige olulisem kohalike inimesi väärtustava ja usaldava mõtteviisi omaksvõtmine. Konkreetsed sammud, tegevused tulenevad kogukonnas endas peituvatest ressursidest ja teemadest, mis kogukonnaliikmeid kõnetavad.

Kutsume kogukonna arendajaid ja hõlbustajaid olema avatud ja loomingulised oma kogukonna ressursse avastamisel, ühendamisel ning üheskoos tegutsenisel.

Koostoitiv kogukond kui tervise, jõukuse ja võimekuse pant

Kogukonna algne ladinakeelne tähendus *com* (koos) ja *munus* (kingitus) viitab sellele, et kogukonda võib lugeda sotsiaalse kapitali ilminguks. Kogukonnast saab reaalselt koostoitiv, ühendatud (ingl.k connected) kogukond siis, kui selles on piisaval määral sotsiaalset sidusust. See areneb, kui inimesed jagavad huvisid või ressursse, kui igaühe identiteet on vastastikuselt seotud. Kui inimesed tunnetavad vastastikust seotust, väärtustavad suhteid ja loovad ühiselt kogukonnana oma tegevustele tähendusi, siis saame rääkida sotsiaalsest kapitalist. Seda mõistet tutvustas De Tosqueville 19. sajandi esimesel poolel, sotsiaalse kapitali mõistet arendasid edasi sotsioloogid Bourdieu (1972) ja Putnam (2000). Nn hea elu perspektiiv - kuhu liigume protsessis, mis aitab naabruskondadel (külal, asumis, tänaval) jõuda ühendatud/koostoitiva kogukonnani.

Kogukond ja ressursipõhine lähenemine

Hea elu algab ikkagi meie enda kodust, kodutänavalt, mitte pealinnast ja valitsejatest. Meil on valik: individuaalne, isikupõhine hakkama saamine versus kogukondlik. Kui isiku- ning konkurentsipõhine tegutsemine pigem lõhub suhteid ja eraldab inimesi, siis kogukondlikult teineteist toetades on võimalik ise luua muutusi oma elus.

Ressursipõhine lähenemine asetub laiemasse tugevustekeskse lähenemisse, mille põhiohk on probleemide asemel keskendumine olemasolevatele tugevustele ja ressurssidele (Blundo, Bolton, Lehmann, 2019; McArdle, 2024). Tugevustekeskne lähenemisviis on eelkõige mõtteviis ja suhtumine nii indiviididesse, gruppidesse kui kogukondadesse, see ei eita probleemide ja raskuste olemasolu, aktsepteerib ja tunnistab neid, ent lahenduste otsimisel keskendub eelkõige olemasolevatele ressurssidele (vt täpsemalt Blundo, Bolton, Lehmann, 2019). Töös kogukondadega on see oluline vaatenurga muutus, sest keskendudes probleemidele ja puudustele, mis kogukondades esinevad, kaob kogukonna ja kogukonnaliikmete agentsus, eneseusk ning iseseisvuse saavutamise asemel muutuvad kogukonnad sõltuvaks ekspertidest ja/või süsteemist (vt täpsemalt Russell, McKnight, 2022)

Ressursipõhise kogukonna arendamise (mõnel pool lühendina: ABCD – *asset-based community development*) käsitlustes keskendutakse eeskätt geograafilisele kogukonnale, naabruskonnale. “Kasutame naabruskonda üldmõistena, et rääkida igasugustest väikestest ja piiritletud geograafilistest kogukondadest, sealhulgas, kuid mitte ainult, kvartal, küla, linn, asula või kihelkond.” *

Ühendatud, koostöövõimiv kogukond eksisteerib siis, kui **igäüks** saab öelda, et see on **meie** naabruskond.

Kogukonnast algavad muutused, seega on kriisis toimetulemises, uue juurutamisel jne oluline, et kogukondades leitakse teemad, millest sealsed inimesed päriselt hoolivad, et üheskoos tegutsema hakata.

Joonistuse autor: Eva Sulaoja Mikitamäe kogukonnast

*Lihtsuse huvides ei ole siia materjali kogukonna laiemaid tähendusi sisse toodud, kuigi usutavasti saab samu põhimõtteid rakendada ka huvi- või staatusepõhiste kogukondade puhul.

Kuidas kogukondlikult toimetamine meid mõjutab?

Russell ja McKnight (2022) käsitluse põhjal saab esile tuua vähemalt 3 eri valdkonda:

Tervis – kogukond pakub võimalust kuuluda kuhugi, luua ja hoida suhteid, mis omakorda pakub ravi üksildusele. Ameerika teadlane Robert Putnam märgib oma läbimurdelises teoses "Üksi keeglisaalis" (2000): "Kui te ei kuulu ühtegi rühmitusse ja siis otsustate ühega liituda, siis väheneb teie suremisrisk järgmise aasta jooksul poole võrra.". Putnam kirjutab, et tarbimisühiskondades on üha rohkem inimesi, kes tunnevad end halvemini kui nende vanusegrupi inimesed põlvkond tagasi oleksid tundnud. Tema järgi on need tunded tihedalt seotud sotsiaalse eraldatusega. Need, kes on kõige vähem ühenduses, tunnevad end halvasti ja vananedes tervis halveneb.

Jõukus – investeerides oma aega, energiat ja loominguilisust kohalikku kogukonda, saame luua rikkust, mis väljendub nii iseenda kui laiemalt oma kodukoha jaoks.

Võim – kellel on võim panna asju juhtuma? Mis rollis on omavalitsused, riik? Tugevad kogukonnad ei tähenda, et omavalitsusi pole vaja. Oluline on vaadelda rolle, lasta kogukondadel teha seda, mida nad ise saavad teha, ja riigi, omavalitsuse poolelt täiendada kogukondade suutlikkust, tegutseda kogukondade heaks - pakkudes teenuseid, mida kogukonnad ise ei saa pakkuda, kaitsta kogukondi väljastpoolt tulevate tegutsejate eest, kes võivad ohustada kogukondi, kui nad üksi tegutsema jätta.

Materjalide koostamine on osa Siseministeeriumi strateegilise partnerluse raames läbi viidavast „**Kogukonnakeskse lähenemisviisi rakendamine 2023–2026**“ tegevusplaanist, mille on välja töötanud ja viivad ellu MTÜ Rahvaülikoolide Liit ja MTÜ Maakondlikud Arenduskeskused koostöös Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudi, SA Eesti Koostöö Kogu ja OÜ Toimevõimendiga. (Täpsemalt saab tegevusplaaniga tutvuda <https://kogukonnaveeb.ee/tegevused/>)

Käesolev materjal on koostatud mõelduna kogukonna arendajate ja hõlbustajate sihtgrupile, kes pilootprojekti käigus testisid 2024. a ja jätkavad 2025. a Eesti ressursipõhist lähenemise testimist erinevate maakondade kogukondades. Teist versiooni on täiendatud 2024. aasta pilootgrupi näidete ja kogemustega. loodetavasti on materjal kasulik ka erinevatele kogukonnaliikmetele, ühingutele ja koostööpartneritele. Kuna projekti fookuses on protsess, mis tugevdab suhteid, laiendab kaasatute ringi, aitab näha nähtamatut, tuua esile teemasid, millega kogukond tahab tegeleda, siis on huviliste ring loodetavasti laiemgi.

Südamlik tänu esimesel hõlbustajate treeningul osalejatele kommentaaride ja tagasiside eest, mis on võimaldanud ka seda materjali kokku panna koostöös ja meie kogukonna ressursse arvestades!

Kadi Kass, koostaja

Ubuntu: "Mina olen, kuna meie oleme."

Kogukonna arendamine

Ressursipõhine lähenemine kogukondade arendamisel on eelkõige kohapõhine ehk suunatud paikkondlikele kogukondadele. Samas kogukonna tähendus on mitmekihiline ja teaduskirjanduses tuuakse välja erinevat liiki kogukondi, millest paikkondlik on vaid üks viis kogukonda määratleda. Siinkohal me ei hakka kogukonna mõistet põhjalikumalt avama, vaid suuname teid lugema **Dagmar Narussoni** artiklit: **Kogukonna tähendused** (2022).

Enne kogukondade ressursipõhise lähenemise juurde minekut tuleks see asetada perspektiivi varasemate lähenemiste või perspektiividega kogukondade arendamisel. Järgmisel lehel oleval fotol on toodud allpool kirjeldatud 4 perspektiivi:

1

Väljast tehakse otsuseid kogukonnale (ingl k-s **TO**). Sisuliselt tähendab see, et kogukonna jaoks tehakse tegevused, otsused ilma kogukonna liikmeteta. See on n-ö meditsiiniline mudel, kus üks osapool on passiivne abi vastuvõtja ja tugineb arusaamale, et tarkus on väljaspool kogukonda, ekspertide ja spetsialistide käes.

2

Väljast minnakse kogukonnale appi ehk hakatakse tegutsema kogukonna jaoks (ingl k-s **FOR**). Selle perspektiivi puhul on kogukond küll eelmisest rohkem fookuses, kuid abistamine toimub endiselt ilma kogukonna liikmeteta. See on tavapärase heategevuslik mudel, mis samamoodi lähtub sellest, et väljaspool kogukonda, ekspertidel ja spetsialistidel on tarkus ja pädevused, mis kogukonna „terveks teevad“.

3

Tegutsemine kogukonnaga koos (ingl k-s **WITH**). Antud lähenemises osaleb ka kogukond koos oma liikmeskonnaga, siia sobitub näiteks kogukonna nõustamine. Siin on võimalik juba koosloome ning kogukonnas endas sisalduvate võimete kasutamine. Selles lähenemises kombineeritakse väliste ekspertide tarkus ja pädevused kogukonnaliikmete omadega.

4

Kogukond ise teeb (ingl k-s **BY**). Just see viimane lähenemine võimaldab jõuda parimate lahendusteni. Kogukonna liikmed ise tegutsevad, on muutuste loojad ning arendaja on lihtsalt vajadusel nende käsutuses, ta ei ole pildil, vaid on taustajõud. Viimase puhul on siis tegu klassikalise tugevustepõhise kogukonna arendamise mudeliga. Cormac Russell soovitas kogukonna kohtumistel Eestis tänapäevase kogukonna arendamisel rakendada eelkõige neljandat perspektiivi.

Cormac Russell ja erinevad perspektiivid kogukonna arendamisel. Foto: Kadi Kass

Kuna ressursipõhise kogukonna arendamise puhul on tegu mõtteviisi muutmisega, siis arusaadavalt võtab selline muutus aega. Teadlik kogukonna arendaja saab aga märgata, kas tegutsemine käib kogukonna jaoks, kogukonnaga koos või kogukonna enda eestvõttel. Ka kolmanda ja neljanda variandi kombineerimine on hea variant.

Selle lähenemisega haakuvad hästi kogukonnateoretiku **Alison Gilchristi** (2019) käsitluses toodud **7 tegevust kogukonna arendamisel**, mis materjali lugejaskonda arvestades võiks siinkohal olla ka hõlbustaja rollidena lahti mõtestatud:

- **Võimaldada** inimestel olla kaasatud, tegeledes selleks praktiliste ja poliitiliste takistuste kõrvaldamisega (*enabling*)
- **Julgustada** inimesi panustama tegevustesse ja otsuste langetamise protsessi; julgustada jätkama, kui asjad lähevad keeruliseks (*encouraging*)
- **Võimustada/ jõustada** inimesi, andes neile enesekindlust ja arendada võimet mõjutada otsuseid ning võimaldada neil võtta vastutust oma tegevuste eest (*empowering*)

- **Sidustada** inimesi gruppide ja organisatsioonidega, seeläbi suurendada kogukonda kaasamist ja partnerlust ja ühiseid otsustamisi (*engaging*)
- **Võrdsustada** olukordi, nii et inimestel oleks sama juurdepääs võimalustele, ressurssidele, vahenditele kogukonnas, sh peavoolu teenustele (*equalising*)
- **Harida** inimesi, võimaldades neil reflekteerida oma kogemusi, kujundada oskust õppida teistelt ja oskust õppida läbi diskussioonide (*educating*)
- **Hinnata** sekkumiste, tegevuste mõju (*evaluating*)

Praktilises osas on esile toodud kogukonna arendamine avastamise, ühendamise ja tegutsemise etappide kaupa.

Samas tuleb meeles pidada, et tugevustele põhinev kogukonna arendusprotsess ei ole hierarhiline ega järjestikune, vaid selle elemendid eksisteerivad üksteise suhtes samaaegselt ja dünaamiliselt, nii et tegelikult saab teele minna ükskõik millise kombinatsiooniga, kuniks erinevad elemendid - ressursside avastamine, ühendamine ja koos tegutsemine kogukonna erinevates funktsioonides ning tegevuste analüüs, mõtestamine - on omavahel seostatud.

Loe rohkem artiklist **Kogukondade arendamine** (Paas, Kass 2022).

See kui suur on meie isiklik heaolu, on seotud ka meie naabrite ja kogukonna heaoluga. Seega peitub hea elu võti meie kogukondlikes ettevõtmistes.

Mis on ressursipõhine lähenemine?

Ressursipõhine kogukonna arendamine (*asset-based community development*) rajaneb kogukonnas leiduvatel ressurssidel (võib nimetada ka varadeks või tugevusteks). Oluline eesmärk on kaasata inimesi, ühinguid ja institutsioone, et koos oma tugevusi avastada ja arendada.

Ressursipõhises lähenemises võetakse aega, tuvastamaks kogukonnas leiduvad nii individuaalsed kui kollektiivsed, erinevate ühingute ja asutuste ressursid. Võtmesõnaks on kogukonnas juba olemasolevate ressursside kasutamine ning nende varade arendamine ühise heaolu suurendamiseks. Lähenemine töötati välja Ameerika Ühendriikides uuringu põhjal, mis käsitles kogukondade vastupanuvõimet vaesusele (Kretzmann ja McKnight, 1993). See pakub alternatiivi probleemikesksetele lähenemistele ja vaadetele, et sotsiaalseid probleeme saavad lahendada üksnes professionaalid.

5 põhiaspekti

Ressursipõhine kogukonna arendamine liigitab ressursid viide rühma: individuaalsed, suhted, asutused/institutsioonid, paikkond ja ühendused.

1. INDIVIDUAALSUS – KÕIGIL ON OSKUSED

Kogukonna loomine, arendamine toimub eeskätt inimeste endi initsiatiivil. See on sisemisest soovist lähtuv ja altpoolt ülespoole liikuv. Kogukonna keskmes on elanikud, kellel kõigil on anded ja oskused. Need individuaalsed anded ja ressursid tuleb seega tuvastada ja esile tuua.

2. SUHTED – INIMESED AVASTAVAD ÜKSTEISE ANDEID

Ressursipõhine kogukonna arendamine on suhetele orienteeritud: kõike vaadatakse kogukondlike suhete kaudu. Üheks kogukonna liikumapanevaks jõuks on erinevad ühingud, mitteametlikud inimrühmad, vabatahtlikud. Nad ei kontrolli midagi, vaid tulevad kokku ühise huvi tõttu.

3. ASUTUSED/INSTITUTSIOONID – INIMESED ORGANISEERUVAD RESSURSSIDE ÜMBER

Nende hulka kuuluvad valitsusasutused, eraettevõtted, koolid jne. Kõik nad võivad olla väärtuslikud ressursid. Nende institutsioonide hooned, inimesed, tegevused võivad aidata kaasa kohalikule identiteedile (tugev ankurinstitutsioon võimaldab kogukonnal koonduda selle ümber) või tuua esile elaniku vastutustunnet kooli säilimise küsimus, osalemine valimistel vms). Tuvastades kogukonna tugevusi, tuleb arvestada kindlasti võimalustega, mida pakub koostöö kohapealsete asutustega.

4. PAIKNEMISPÕHISED RESSURSID – INIMESED ELAVAD SIIN PÕHJUSEGA

Keskendub paikkonnale: naabruskond on muutuse ettevõtmise koht. Maa, hooned, pärand, avalikud ja rohelised alad on kõik kogukonna ressursid. Iga koht, kus inimesed valivad olla, on valitud põhjusega. Seni kuni inimesed jäävad, jäävad ka need põhjused. Koht võib olla looduslik keskus, tegevuste keskpunkt, eluks vajalike teenuste ala, transpordi sõlmpunkt või turg. Kogukonna inimesed on kõige lähemal mõistmaks ja mõtestamaks mingi koha tugevusi.

5. ÜHENDUSED – INIMESED ÜHINEVAD KOGUKONNAS

Keskendub kaasamisele: baasuskumuseks on, et igaühel on võimalik panustada, see miski tuleb lihtsalt üles leida ja produktiivselt rakendada, leida tegevused ja ühendavad grupid; suhted ja tegevused on retsiprooksed/ vastastikused.

Inimestevaheline suhtlus, kus nad jagavad oma andeid ja ressursse, seob inimesi, ja need ühendused on kogukonnale eluliselt olulised. Inimesi, kelle andeks on leida/tuua välja inimestes erinevaid andeid ja luua seosed inimestega, kes neid vajavad, nimetatakse ühendajateks. Inimeste kohta rohkem teada saamine võtab aega; seda tehakse tavaliselt suheldes. Sotsiaalsed suhted, võrgustikud ja usaldus moodustavad kogukonna sotsiaalse kapitali. Ressursipõhine kogukonna arendamine on praktiline viis suhete tugevdamiseks ja sotsiaalse kapitali suurendamiseks.

Erinevus probleemipõhisest lähenemisest

Oleme inimestena ja professionaalidena harjunud tegelema probleemidega ja puuduste leevendamisega. Ressursipõhine lähenemine on mõtteviis, kus probleemiga kohtumisel tuleks püüda keerata nõ 'oma prillid' sedapidi, et näha, missugused on tugevused ja ressursid selle probleemi taga/juures. Rakendades neid põhimõtteid, ei peeta kogukondi keerukateks vajaduste ja probleemide massideks, vaid mitmekesisteks ja võimekateks annete ja ressursside võrgustikeks.

Minevikus, kui inimestel tekkis vajadus, pöördusid nad naabruskonna poole abi saamiseks. Kuid tänapäeval on läänemaailmas see mõtteviis muutunud ning usutakse, et naabril pole oskusi, soovi ja usaldust, et neid aidata. Seetõttu peavad nad teenuste ja abi saamiseks pöörduma professionaalide poole. Selle tulemusena tugevneb süsteem, mis jagab inimesed teenusepakkujateks ja teenuse saajateks.

Puudustepõhise lähenemisega on teenusepakkujad loonud olukorra, kus inimesed on oma naabrite toetusest kaugenemas. Kui inimesed arvavad, et neil pole piisavalt oskusi, et aidata, viib see eraldatuse tunde tekkeni. Kui inimesed satuvad raskustesse, surutakse neid end määratlema erivajaduste kaudu, mida saab tunnustada ja lahendada ainult välise abi abil. Kuid ressursipõhise lähenemise käigus saab seda muuta, tunnustades kogukonna ressursse ja muutes vastavalt eeldusi ja eesmärke. See võiks anda lisaväärtuse nii kohalikele omavalitsustele kui ka kogukondadele oma piirkonna edendamisel.

Protsess probleemi- või puudustepõhise ning ressursipõhise kogukonna arendamisel:

	Puudustepõhine	Ressursipõhine
<i>Eesmärk</i>	Kogukonna muutmine rohkemate teenuste pakkumise kaudu	Kogukonna muutmine kodanike kaasamise kaudu
<i>Meetod</i>	Institutsioonireform	Isikukeskne lähenemine
<i>Vastutus</i>	Juhid kui professionaalsed töötajad, kes on vastutavad institutsionaalsete sidusrühmade ees.	Liidrid tulenevad kogukonna seest ja laiendavad vabatahtlike ringe. Liidrid kannavad vastutust kogukonna ees.
<i>Ressursside olulisus</i>	Ressursside kaardistamine on andmete kogumine.	Ressursid on suhted, mida tuleb avastada ja ühendada. Varade kaardistamine kui eneseteadvustamine ja juhtimisoskuste arendamine.
<i>Tootmise ressurss</i>	Raha on peamine ressurss. Kui raha puudub, laguneb süsteem.	Suhted on peamine ressurss. Rahale keskendumine võib süsteemi lagundada.
<i>Töötamise väljakutse</i>	Kuidas kaasata kodanikke?	Kuidas ehitada kogu süsteem üles inimeste kaasamisele, soodustada osalust?
<i>Süsteemi dünaamika</i>	Kalduvus aja jooksul end üha õhemaks lihvida, hajuda.	Kalduvus aja jooksul kiiresti kasvada, lumepalli efekt.
<i>Hindamine</i>	Institutsionaalsed sidusrühmad mõõdavad edu teenuste tulemuste kaudu.	Edu kui suhete kaudu mõõdetav võimekus, suutlikkus toime tulla.

Ressursipõhise kogukonna arendamise praktika lühikokkuvõte

ABCD on lähenemine, mis põhineb jätkusuutliku kogukonna arendamise praktikas proovitud ja testitud meetoditel. See pole ühtse valemiga ette kirjutatav, vaid siin on mõned põhilised suunised, mis peegeldavad kogemust ja põhimõtteid ressursipõhise lähenemise rakendamisel.

1) OLGE AVATUD JA PAINDLIK

Iga kogukond on unikaalne, omanäoline. Oluline on olla teadlik märkaja, et valida just sellele konkreetsele kogukonnale vajalikud ja sobivad lähenemisviisid ja meetodid. Ei ole olemas kindlaid tööriistu, mis sobivad kõigile kogukondadele ühtemoodi.

2) KOGUGE LUGUSID

Lood on kogukonna kultuurilise kapitali kogumikud. Kuulamisvestlus võib kaasata inimeste kogemuse edukatest tegevustest, mis aitavad avastada kogukonna sees olevaid andeid, oskusi, talente ja ressursse. Lugudest saab avastada, millest inimesed hoolivad ja mis neid motiveerib tegutsema.

3) TOOGE KOKKU TUUMIKGRUPP

Lugudest ilmnevad inimesed, kes on näidanud minevikus pühendumust ja juhtimisoskust või kes hetkel võtavad juhtiva rolli. Seejärel tooge kokku grupp inimesi, kes on huvitatud kogukonna ressursside uurimisest, võimaluste tuvastamisest ja arendusliku tegevuse juhtimisest. Kaasake inimesi, kes on motiveeritud kogukonnas tegutsema selle nimel, mis neile korda läheb, kasutades nende endi tugevusi ja andeid.

4) KAARDISTAGE ISIKUTE, ÜHINGUTE JA KOHALIKE INSTITUTSIOONIDE VÕIMEKUSED JA RESSURSID

Nii nagu enne poodiminekut on mõistlik vaadata üle, mis juba olemas on, et toimetada jätkusuutlikult, nii on ka kogukonnas hea enne tegutsema hakkamist kaardistada, millised on kogukonna liikmete anded ja oskused ja soovid ning kogukonnas leiduvate institutsioonide ja võrgustike võimalused muutuse või parema elu loomiseks.

- **Ühingute tuvastamine**

Leidke need formaalsed ja mitteformaalsed grupid, kes on kõige tõenäolisemalt valmis koostööks ühise kogukonna heaolu suurendava eesmärgi nimel. Selles protsessis laieneb ka kogukonna aktiivsete liikmete, võimalike ühendajate nimekiri.

- **Isiklike annete, oskuste ja võimekuste tuvastamine**

Fookuses on näidata inimestele, et nende võimed ja panus on väärtuslik, seda märkavad teised, aga oluline on ka aidata inimestel ise avastada ja jagada oma andeid ja oskusi.

Koostatakse võimekuste nimekiri (või mingi tore visuaalne väljund, nt oskuste puu), loetledes need võimed kategooriatesse nagu kogukonna arendamine, ettevõtlus, õpetamine, kunstilised, käelised, tehnilised või muud oskused. Oluline, et need peaksid kajastama kogukonna enda määratletud tugevusi, mitte väliseid ootusi.

- **Kohalike institutsioonide/asutuste ressursside tuvastamine**

See hõlmab avalikke institutsioone ja erasektori ettevõtteid. Nende ressursid võivad olla teenused, kohtumispaigad, taristu ja muud vahendid, mida nad saavad pakkuda, suhtlusvõimalused ning personal, kes suudab näha laiemaid eeliseid tugevamate suhete loomisest kogu kogukonna jaoks.

- **Füüsiliste varade ja loodusressursside tuvastamine**

Märgake erinevate paikade, nii looduslike kui ehitatud kohtade potentsiaali, st kus võivad tekkida uued ideed, võimalus kogukonnategevusteks, inimeste kohtumisteks. NB! Kuna kohtade ligipääsul ja kasutamisel on erinevad tingimused, tuleks eraldi tuvastada need, mis on ühiskasutuses ning need, mis on kellegi eraomandis, aga võib-olla kogukonna hüvanguks rakendatavad.

- **Kohaliku majanduse kaardistamine**

Teenuste pakkumine on viinud kogukonna arusaama kaugenemiseni sellest, kuidas nende vajadused saavad täidetud. Eesmärk on anda kogukonna liikmetele teadmisi sellest, kuidas kohalik majandus toimib ja leida võimalusi kohalike ressursside paremaks kasutamiseks ja kohalike teenuste eelistamiseks väljastpoolt pakutavatele.

5) LEIDKE JA KAASAKE ÜHENDAJAD, KES SUUDAVALD LUUA JA HOIDA SUHTEID

Sulanduge kogukonda, julgustage uute suhete loomist, olemasolevate tugevdamist ning laiendamist. See on kogukonna loomise südameks, mis toob kaasa mõõtmatu kasu.

Püsiv muutus tuleb kogukonnast endast ning kohalikud inimesed teavad, mida on vaja muuta. Võib-olla on kõige olulisem samm ressursipõhises kogukonna arendamises julgustada uute suhete loomist ja olemasolevate tugevdamist ning laiendamist. Suhete märkamine, loomine ja tugevdamine on kogukonna arendamise tuum, mis loob aluse algatusteks ja positiivseteks muutusteks kogukonnas!

6) USALDAGE KOGUKONDA, LASKE KOGUKONNAL JUHTIDA KOGUKONNA VISIOONI JA PLANEERIMIST

Ressursipõhise kogukonna arendamise põhiline idee seisneb selles, et kogukonnad saavad ise juhtida arendusprotsessi. Kogukonna liikmed teavad, mida on vaja muuta ning kogukonna seest tulevad muutused on püsivad. Inimeste tegutsema panevaks jõuks on kindlad teemad, millest nad tugevalt hoolivad, nagu näiteks mingile murekohale lahenduste leidmine, unistuste teostamine ja isiklike annete/oskuste panustamine. Iga kogukond on täis nähtamatut motivatsiooni tegutsemiseks, mis tuleb esile tuua. Olemasolevaid, kuid sageli märkamata jäänud ressursse saab tuvastada erinevate kaasamiseetodite ning heade sotsiaalsete suhete edendamise kaudu. Oluline on, et kogukond ise otsustab, mis teemaga soovitakse tegelema hakata. Hea on valida konkreetne, saavutatav ja arusaadav tegevus, millega saab kohe alustada.

7) KAASAKE ERINEVAID VÖRGUSTIKKE KOGUKONNA RESSURSSIDE MOBILISEERIMISEKS

Kui inimesed teavad, mida teha edu saavutamiseks, näevad, kust alustada ja et seda saab saavutada olemasolevate ressursside piires, siis valitud tegevusel on ühendav ja tugevdav mõju. Formaalsete ja mitteformaalsete võrgustike kaudu saab ümber kujundada kohalikke sotsiaalseid ja majanduslikke arenguid. Kui seda teavet edasi jagada, siis selle tulemusena mõistetakse, mida saab veel saavutada uute seltside vms huvigruppide kaudu. Ühise eesmärgi nimel saavad tekkida veel suuremad kogukondlikud võrgustikud.

8) KASUTAGE KOGUKONNA SISEMISI RESSURSSSE JA TUGEVUSI, VÄHENDAGE SÕLTUVUST KOGUKONNAVÄLISTEST RESSURSSIDEST

Kogukonna visiooni saavutamine algab inimestest, kes mõistavad oma ühingu tegevuse jõudu ja võtavad vastu väljakutse asju teoks teha. Väliseid ressursse ei otsita enne, kui on kasutatud kohalikke ressursse ja selge arusaam sellest, mida on vaja, on olemas. Ametiasutused astuvad sammu tagasi toetavast ja abistavast rollist, jättes otsuste tegemise ühingu juhtidele. See muudab oluliselt kogukonna suhtluse dünaamikat asutustega, kuna kogukond ei ole enam sunnitud end kohandama väljastpoolt pakutavate teenuste nõuetele, vaid kasutab ressursse, mis loovad jätkusuutliku kogukonna arengu.

Kogukond ei ole nimisõna, vaid tegusõna!

Läheme praktiliseks

Järgnev juhendmaterjal ei ole kaart, vaid pigem kompass, mis võimaldab valida suunda või lihtsustab oma tee leidmist kogukonna arendamisel.

Siin on välja toodud nii konkreetseid samme, küsimusi ja praktilisi tööriistu/meetodeid, aga olgu südamele pandud soe soovitus kasutada neid väga loovalt ja paindlikult, muutes nii tegevusi kui sõnastada küsimusi vastavalt kohale, kus ja kellega seda ellu viiakse.

Keskenduge just oma kogukonna unikaalsusele, teemadele ja tegevustele, mis teid kõnetavad ja inimestele ning teistele ressurssidele, mida kohapeal kasutada saate.

Tagasiside ja täiendused on teretulnud!

ETTEVALMISTAV ETAPP: loomisrõõm ja vundamendi rajamine

Tihti tullakse kogukonnas kokku mingi väga konkreetse projekti või ürituse pärast, asutakse hooga nõ asja kallale ja ei võeta aega ettevalmistuseks, koostöösuhete ja mõnusa tegevusõhkkonna loomiseks. See võtab küll rohkem aega, aga tasub ennast pikas perspektiivis ära.

Leia mõttekaaslasi

Kogukonda ei saa luua, arendada ega koos hoida üksinda. Koos arutamine, planeerimine aitab nii iseennast hoida (vältimaks läbipõlemist suurt energiat nõudvas algatusfaasis), jagada ülesandeid, märgata erinevaid vaatenurki ja võimalusi, ennetada kitsaskohti. See on ka emotsionaalses mõttes palju toredam kui üksi pusida!

Seega – kutsuge kokku väike grupp (5–9) inimesi, kellega koos toimetamisest on teil varasem hea kogemus, kelle aktiivsust, häid ideid või positiivset inimeste ühendamise energiat olete märganud.

Kogukonna üks iseloomulikke jooni (ja ka peamine erinevus töökollektiivist või organisatsioonist) on see, et liikmete vahel on mitteformaalsed suhted. Oluline on põimida kogukonna kohtumistele toredaid tutvumistegevusi. Isegi kui inimesed tunnevad üksteist, on alati võimalus leida uusi tahke kaaslastes. Samuti kannavad hästi läbi mõeldud tutvumisringid nõ jäämurdmise eesmärki, tekitavad emotsioone ja loovad toredaid seoseid inimeste vahel.

Kogukonna kontekstis on hea lihtsalt nime ütlemisele lisada mingi mängulisem või lõbusam küsimus. Vähendamaks formaalsust, on parem mitte defineerida inimesi nende töökoha kaudu. Variant on lasta näiteks öelda, mida ta endaga kaasa toob - ja vastus võib olla nii nähtamatu, meie peas (hea tuju, uus mõte) või midagi, mis inimesel füüsiliselt kotis või taskus on (kirjutusvahend, taskurätik), vahel võib lausa lasta näidata ning ka paluda laiendada, miks see hea on (selleks et kõik head mõtted üles kirjutada; et naerupisaraid silmist pühkida, sest kindlasti hakkab nalja saama) vms. Vt ka näidistöoriistu [lisa 1 ja 2](#): lühikohtumised ja bingo.

Tutvumine ja suhtlemise hõlbustamine

Tutvumine ja suhtlemise hõlbustamine

Oluline tööriist inimsuhete reguleerimiseks on tuua välja osalejate ootused ja sõlmida kokkulepped. Ootuste ja kokkulepete sõlmimisele kulutatav aeg sõltub kohtumise ajast /sagedusest, kas grupp tunneb üksteist ja on sarnase või erineva taustaga.

Kokkulepete tegemisel on mitu funktsiooni:

- ühiste koostöö põhimõtete kindlaksmääramine
- üksteise vajadustega arvestamine
- hõlbustab edasist koostoimimist
- jagab vastutust
- ühise identiteedi kujundamine
- ennetab võimalikke (ning loomulikke!) konflikte.

Suhtlemisega seotud kokkuleppeid tuleb käsitleda tundlikult. Lihtne on jääda pinnapealseks, sest samuti kardetakse minna isiklikuks. Leia hea tasakaal, et kokkulepped ei oleks liiga isiklikud, aga samas siiski sügavalt ja sisuliselt arusaadavad.

Ohukoht on kasutada liiga üldistavaid sõnu ning jätta teadvustamata, et inimesed võivad neist erinevalt aru saada. Mida tähendab näiteks 'avatus'? Seega on oluline arutada ka läbi, mida see kokkulepe kogukonna jaoks tähendab? Kuidas saame aru, et see nii on? Väga oluline on ka läbi rääkida, kuidas tegutseda, kui kokkulepe ei toimi.

Kuna tegu on mitteformaalse koostööga, siis siin on hea hoida tähelepanu positiivsel ja kaasaval õhkkonnal. Võimalusel tuua sisse huumor (mõelge, mis kokkulepe seda esile tooks) ja mitte liiga tõsiseks minna, et hoida koostoimimise rõõmu.

Kokkulepped on hea kirja panna ja ka visuaalselt esile tuua. Ka selle tegevuse juures saab juba kasutada kogukonna enda ressursse - küsi, kes on valmis panustama - see võib olla oskus sõnastada, selge käekirjaga või valmidus sümbolitega midagi üles joonistada.

Hea tava on, et kokkulepped on nõ paindlik dokument või plakat, mida uutel kohtumistel saab üle vaadata ja vajadusel täiendada.

Üks näidisversioon ootuste ning kokkulepete väljatoomiseks on ka [lisas 3](#).

Avastamine

Ressursipõhise kogukonna arendamisel on toodud välja 3 eraldi etappi: **avastamine**, **ühendamine** ja **koos tegutsemine**. Avastamise teema sissejuhatuseks tuleb rõhutada: iga kogukond on eriline, unikaalne. Paikkondliku ehk geograafilise kogukonna puhul on kogukonnal tegutsemiseks kindel koht ja seal elavad inimesed on kogukonna suurim vara. See on ühtlasi aga tihti teadvustamata, rakendamata potentsiaal ehk justkui peidus olev aare või kingitus. Seega kõige aluseks on mõtteviis, et kogukonnas on olemas väga palju ressursse, mida ei tuleks võrrelda teistega, vaid see on ainulaadne kogum oskusi ja võimeid, mida saab suunata kogukonna arenguks.

Sõna and/anne on nii eesti kui ka inglise ja vene keeles mitmetähenduslik – isiklik sisemine ressurss ja kingitus, nõ teistele üleantav osa. Cormac Russell on kirjutanud: *Gift it is not gift until it is given*. See tõlkimatu sõnamäng ütleb, et inimese anne ei ole anne enne, kui ta on kingitud kellelegi. Kingitus pole kingitus/anne enne, kui see on antud/rakendatud. Lõppude lõpuks, kui kingitus jääb kappi peitu ega anta kunagi ära, või kui see on kellegi mõtete, südame või käte sees, siis mis see on? Võime öelda, et see on 'ootel kingitus'.

"Tarbimiskultuuri üks varjatud oht on see, et mõnikord meelitab see meid jätma kõrvale kohalikud ressursid väliste teenuste või kaupade kasuks. Kuigi kohalikud ressursid iseenesest ei suuda vastata kõikidele elu väljakutsetele, on need olulised korraliku, rahuldustpakkuva ja kaasava elu elamiseks." (Russell, McKnight 2022)

Ressursipõhine lähenemine soodustab neid ressursse ja aardeid esmalt ühiselt esile tooma. Eesmärk on seega kodukoha/kogukonnas peituvate ressursside, võimaluste ja väärtuste (taas)avastamine. NB! see ei ole ühekordne tegevus, nii inimesi kui paiku saab kindlasti avastada, tunda õppida mitmel moel, mitmel erineval kogukonna kohtumisel. Märgake võimalusi põimida avastamise meetodeid ja tööriistu ka teiste etappide, ühendamise ja tegutsemisega.

Kogukonnas peituv inimressursi avastamine

Ressursipõhisel lähenemisel on põhiliseks võtmeks, ilmselt kõige olulisemaks inimeste tundma õppimine, nende oskuste ja panustamisvõimaluste kaardistamine. See võib toimuda ühe tegevusena, näiteks mõne kogukonna kohtumise raames, sest üks eesmärk ongi, et kogukonnaliikmed omavahel tuttavamaks saaksid.

Ka kogukonna puhul, kus juba tuntakse üksteist, ei tasu seda vähem väärtustada, sest inimesed on oma olemuselt nii mitmetahulised, et ka vana tuttava puhul on alati võimalusi uute külgede esiletoomiseks. Tuleb lihtsalt n-ö sibula koorimisel sügavamate kihtideni minna ja mitte piirduda pealiskaudse lähenemisega.

Inimeste annete avastamine

Russell ja McKnight (2022) käsitluses on jagatud inimese anded neljaks:

- **mõistuse anded** – teadmised (nt kohaliku ajaloo, looduse kohta, aga ka igasugused muud teadmised, mis inimestel on)
- **südame anded** – emotsionaalsed jooned (empaatia, lahkus, soojus, kuulamine) – mis soodustavad häid suhteid
- **käte anded** – käelised oskused (nt aiatöö, kokkamine, käsitöö, pillimäng, parandamine jne)
- **südametunnistuse anded** – nt õiglus, kodanikujulgus, solidaarsus, pühendumine. Siia võivad kuuluda väärtused ja ideaalid, mille eest ollakse valmis võitlema.

Teine, sellest tuletatud versioon: annete jaotamine akronüümi **SINA** alla:

- **S**otsiaalsed
- **I**sikuga seotud
- **N**utikad/tehnilised/käelised
- **A**kadeemilised, teadmised

Rakendusvõimalusi inimeste annete avastamiseks:

- **A)** Mõelge esmalt iseenda oskustele ja annetele ning kirjutage need erivärvilistele kleplehtedele.

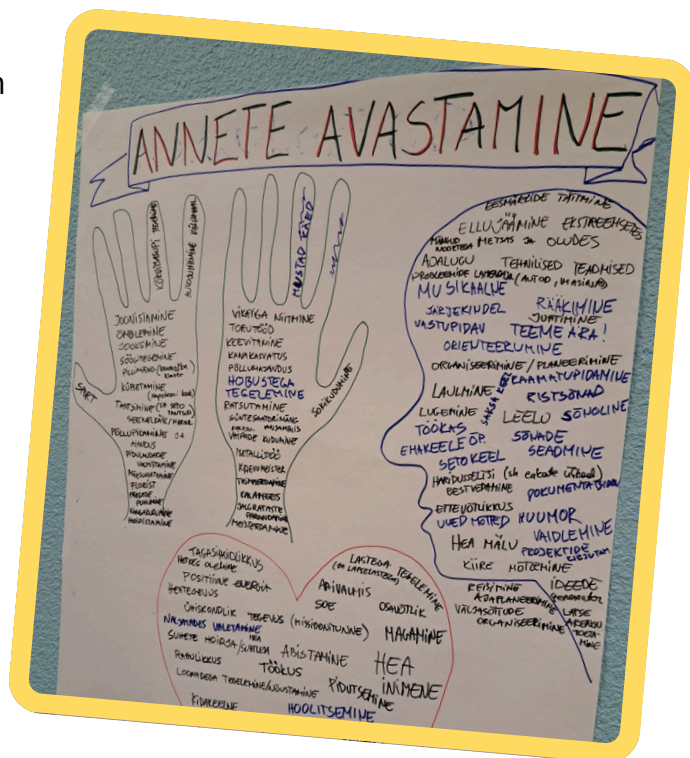

Foto: Maris Andreller ja Meel Valk

- **B)** Jagage paarilisega või kolmikus oma andeid ja oskusi.
- **C)** Kogukonna puhul, kus inimesed juba tunnevad üksteist, võikski hoopis paariline esile tuua teise andeid, stiilis: “Olen märganud, et Sa ... või “Sul tuleb väga hästi välja...” või “See mõjus nii hästi, kui Sa ükskord nii toredasti tegid...” See variant on väga võimestav ja inimestevahelist suhtlust soodustav!
- **D)** Avastatud annete väljapanek plakatile või kastile (võimalusel kujundada kingipakiks, et metafoori kasutamist süvendada.
- **E)** Ühenda sokraatilise jalutuskäigu meetodiga, vt [lisa 4](#).

Siin on nimetatud mõned näidisvariandid, aga olgu rõhutatud, et tihti ei pruugi see tulla välja otsese vastusena küsimusele, mis on Su anne/milles oled andekas? Eriti Eesti kontekstis on inimeste esimene reaktsioon sellise küsimuse puhul enamasti, et ma ei ole milleski andekas. Kimbatuse ja tagasihoidlikkuse ületamiseks võib pigem küsida pehmemalt, millega sul meeldib tegeleda, mida tehes end hästi tunned? Seepärast on oluline olla loov ning tundlik, leidmaks sobivaid sõnu ning võimalusi erinevatel hetkedel ja situatsioonides neid inimestes peituvaid andeid märgata ja esile tuua.

Väärtused

Väärtuste teema on üks neist, mida ressursipõhise kogukonna arendamisel on kindlasti vaja avastada. Praktikute võtmeküsimus on, kuidas seda teha.

Tavavestluses ja eriti kujunemisfaasis kogukonna puhul on väärtusi tegelikult keeruline välja tuua. Ei alusta ju kohvipausi vestlust: “Tere, mina olen Mari Maasikas ja minu põhiväärtuseks on turvalisus!”

Muidugi võib mingi tegevusena lasta igaühel mõelda ja lasta nimetada või kleeplehele kirjutada väärtusi, millest ta lähtub.

Esile toodud väärtusi saab siis rühmitada või järjestada ning neist saab moodustada toreda väärtuste puu.

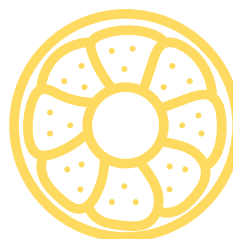
Ühiste väärtuste esiletoomine

See võimaldab esile tuua ja normaliseerida mitmekesisust kogukonnas. Lähtudes praktilisest kogemusest ja positiivsest tagasisidest, soovitame aga hoopis tekitada olukord, mis tekitab aruteluteemasid, mida mõjutavad meie väärtused.

Vaata ka tööriistakastist [lisad 5 ja 12](#): väärtuste mäng ja põrgulik kogukond.

Kogukondlik hea elu on nagu koek: enne kui saate selle valmistada, peate leidma koostisosad.

Kogukonna ressursside avastamine

Kogukonna ressursside avastamine

Kogukonna avastusretkel, nagu eespool nimetasime, on võtmetähtsusega kohalikes inimestes peituvate annete ja oskuste esiletoomine. Samas tuleks ka teadvustada, et inimene võib olla küll väga andekas või oskuslik mingil alal, aga ei soovi seda kogukonna heaks rakendada. Seega kui on tehtud kas esmane inimeste tundmaõppimine või märkamine, millised aarded inimestes peituvad, siis järgmine küsimus on uurida, milliseid neist ollakse valmis laiemalt, kogukonna hüvanguks rakendama, sest oskus süüa teha ja valmidus kogukonna kohvikusse küpsetada ei pruugi olla samad asjad. Aga võivad. Oluline on seda küsida.

Inimeste kui kõige väärtuslikuma ressursiga kogukonna aardelaegas ei piirdu. Ressursipõhise lähenemise autorid on välja toonud, et kogukonna tugevuste tundmaõppimisel saab tähelepanu pöörata kokku kuuele eri liiki ressursile:

- inimesed: nende erinevad oskused, teadmised, anded, mida soovivad kogukonnale jagada.
- organisatsioonid & ühingud + nendega seotud spetsialistid, tegevused.
- institutsioonid: nt haridus, tervis, turvalisus.
- ehitatud ja looduslik keskkond: paigad, infrastruktuur.
- kohalik majandus, sh jagamismajandus, sotsiaalne ettevõtlus.
- lood, traditsioonid, müüdid, rahvuslik pärand, kultuuriline mitmekesisus.

See loetelu võib olla abistavaks teejuhiseks, millele tähelepanu pöörata. Võib luubi alla võtta nii kõik need kuus, aga võib ka keskenduda ühele või paarile neist, mis tunduvad asjakohased ja olulised just teie kogukonnas. Üks variant, kuidas neid ressursse koos kogukonnaga avastada, on toodud **lisas 6 ja 8** - aaretejaht ja lumememme meetod.

Seda võib rakendada ka, kutsudes kogukonna liikmeid jalutuskäigule naabruskonnas (vt **lisa 7**). Võimalusel võtke ette erinevate asutuste/ühingute, tähenduslike looduspaikade külastamine.

Lisaks selgetele, nähtavatele varadele on kogukonnas ka rida nähtamatuid ressursse, mille märkamiseks tuleb kas inimestelt küsida või loovate meetoditega (nt fotohäääl ja 6-sõnaline jutuke) esile tuua (vt näiteks **lisa 9 ja 14**).

Foto: Hanna Mari Villsaar

Pärast seda saab otsustada grupina, millist “varandust” te sooviksite käsitleda. Olles silmas pidanud kuut olulist koostisosa, tuvastage kohalikud ressursid, mis aitaksid teil edasi liikuda tuvastatud küsimusega.

Kogukonnas olemasolevate ressursside avastamine mõjub sealsetele inimestele jõustavalt. Teades, mis on juba olemas ja millele kõigele saab tugineda, annab olulist energiat, mida uue tegevuse algusetapis on kindlasti vaja.

Mõttemüü. et kogukond ei ole poollühi, vaid poolltäis klaas - meil on olemas piisavalt ressursse, et luua head elu kogukonnas.

Ühendamine

Ühendamise väärtus

Vaid kuue naabri tundmine suurendab oluliselt iga inimese vaimset tervist ja vähendab elu stressorite, sealhulgas oluliste sündmuste nagu koroonapandeemia mõjusid (USA, Austraalia, Suurbritannia uuringute andmetel, vt Russell ja McKnight 2022).

Üks levinud vastus küsimusele, kes võtab vastutuse inimeste ühendamise eest meie kogukonnas, on see, et kogukonnal tuleb leida juhtimisvõimekusega inimesed. Seejärel tuleks neile juhtidele pakkuda vajalikku koolitust nende isikliku mõju ja mõjutamise parandamiseks ja siis nende eestvõttel hakkabki elu edenema. Selle mõtteviisi nõrkuseks on vastutuse jätmine üksikutele ning võib tihti kaasa tuua ka ebakindluse/minnalaskmismeeleolu: meie kogukonnas ei ole selliseid inimesi, kes hakkaks seda arendama, järelikult meil ei saagi midagi toimuda. Alternatiiviks potentsiaalsete juhtide leidmisele ja koolitamisele on aga laiendada osalemist, suurendada kogukondlikku osa ja ühistegevusi mitte juhtide, vaid ühendajate kaudu. Selliseid inimesi leidub igas kogukonnas!

Ühendatud kogukond toetab naabruskonna suhteid, mis võimaldavad inimestel teha koostööd eesmärgiga saavutada paremat elu.

Koostoimiva kogukonna 7 funktsiooni

Kogukonna eesmärk on luua vajalikud tingimused heaks eluks kõigile, kes seal elavad. Selle eesmärgi igapäevaseks teostumiseks peavad kogukonna liikmed võtma enda kanda mõned funktsioonid, mida saavad täita ainult inimesed meie ümber. Seitse kogukonna funktsiooni pakuvad erinevaid võimalusi hästitoimiva kogukonna loomiseks. Igaüks neist valdkondadest meelitab ligi erinevaid inimesi, mis loob võimaluse osalejate mitmekesisuseks.

Iga naabruskond on nagu kangas: 7 funktsiooni on niidid ja nende funktsioonide vahelised seosed loovad vaiba, mis paljastab ühendatud kogukonna tervise, jõukuse ja võimu.

- 1. Hool(ekanne)**
- 2. Tervis ja heaolu**
- 3. Turvalisus**
- 4. Kohalik majandus**
- 5. Laste kasvatamine**
- 6. Kohalik toidutootmine**
- 7. Keskkond**

Tuleb tunnistada, et esmapilgul võib ühel kogukonnal olla raske mõista, mis mõttes on kogukonna ees nii palju erinevaid ülesandeid. Kuhu jääb siis kohalik omavalitsus, riiklikud institutsioonid ja ettevõtted, kes selle kõigega oma põhikirjaliste eesmärkide järgi ju tegelevad? See on tõsi. Samas tõsi on ka see, et on väikesed, aga mõjusad sammud, mida igas kogukonnas on võimalik teha selleks, et nendesse valdkondadesse ka omalt poolt panustada, mis loovad uue, parema elukvaliteedi kõigile, kes seal tegutsevad. Ühiste tegevuste kaudu olulistes valdkondades avastame oma kogukonna jõu. Kõik esiletõudud valdkonnad/funktsioonid on ju kogukonna heaolu kontekstis olulised. Seega ühine tegevus mõnes nendes elulistes valdkondades suurendab nii kogukondlikku ühtsustunnet kui ka parendab elu.

Kogukonnatöös võivad need valdkonnad olla abiks, kui otsime ideid, mida kogukonnana teha. Näiteks staatusepõhine kogukond – noored emad - võivad tavapärase lastehoiuteemade kõrval võtta luubi alla keskkonna ning tuua esile, millist kodukoha avalikku ruumi nad sooviksid ja leida viise, mida saab ise teha selle saavutamiseks. Keegi võib pakkuda, et võtab jalutuskäigule kaasa kilekoti ning korjab kokku prügi. Või mõelda, kellega tuleks teha koostööd - ehk selgub, et kolhoosi vanas meiereis tegutseb meeste garaaž, kus külamehed armastavad koos nokitseda ning kellel oleks nii jõudu, oskusi kui ka võimalusi, et parandada ära mänguväljaku katkine kiik?

Võti on seega ühenduste otsimises kogukonna sees, viia inimesed omavahel kokku pakkujate ja saajatena. Seda saavad teha kogukonna ühendajad. Nende ühenduste tekkimiseks võib korraldada kogukonnasündmusi, algatusi või arutelusid, mis hõlbustavad ning loovad võimalusi nende ühenduste tekkeks.

Ühendajad

Proovige kolme inimesega kohtuda ja arutada naabruskonna ühendajate tunnuseid:

Ühendajad oskavad märgata kogukonna liikmete andeid. Näiteks kui nad kuulevad kohalikust pillimängijast, oskavad nad ta kokku viia lapsega, kes soovib õppida seda muusikariista mängima.

Leidke ühendajad

Naabrid usaldavad ühendajaid. Naabrid teavad, et ühendajad püüavad leida kokkupuutepunkte kogukonnas ega tee seda iseenda huvides.

Ühendajad **usuvad, et nende naabrid soovivad panustada** laiemasse naabruskonda ning neil on vaja vaid kutset. Ühendajad näevad võimalusi ja oskavad kaasata ja kutsuda osalema sel viisil, et on keeruline ei öelda. Ühendajad on valmis heas mõttes sekkuma ja kutsuma teisi avalikku (ühis)tegevusse. Nad teevad seda viisil, mis ei tundu pealetükkivana.

Kui teie ja see kolmik, kellega olete suhelnud, tuvastate neli teist inimest (naabrit), kelle osas te kõik nõustute, et nad on ühendajad, siis võtke igaüks kontakti ühe ühendajaga ja pidage nendega sarnane vestlus. Hea mõte on **öelda neile, miks te näete teda inimeste ühendajana ja väärtustate teda.** Kui olete üksteisega tuttavaks saanud, küsige neilt, kas nad teavad teisi inimesi, kellel on samuti ühendavaid omadusi.

Kui see algatusenergia on olemas, astuge järgmine samm ja pakkuge välja, et mõlemad saate kokku järgmise inimesega ja nii edasi. See loob nõ korrutusefekti: alustades üksi, suurendate oma ringi neljani, seejärel kasvab see nelik kaheksaks ja kaheksa kasvab kuueteistkümneni. Selle harjutuse ilu seisneb selles, et tihti on vaja tunda lihtsalt üht inimest, kes on ühendaja ja sealt läheb juba lumepall veerema.

Suured uuendused elus ei tulene mitte väga nutikate inimeste ja väga eriliste asjade leiutamisest, vaid enamasti on selle taga tavalised, aga loovad inimesed, kes ühendavad tavalisi asju ebatavalisel viisil.

Tunne naabreid

Üks-ühele vestlused kogukonna liikmetega

Kui olete leidnud ühendajate ringi, proovige algselt vestlusi, et avastada, mis on see, millest naabrid piisavalt hoolivad, et tegutseda asuda. See ettevõtmine ei tohiks tunduda nagu raske kohustus; selle asemel peaks see tunduma turvaline, teostatav ja hallatav koos ülejäänud kogukonnategevustega. Võiksite alustada soovitusel, et iga ühendaja prooviks lihtsalt pidada mõned vestlused naabritega oma tänaval, majas või piirkonnas. Seejärel kohtuge näiteks korra nädalas kohvijoomiseks ning jagage, mis on esile kerkinud.

Siin on mõned küsimused, mida teised on kasutanud vestluste alustamiseks.

NB! Need ei ole kohustuslikud; muutke neid nii, et need oleksid teile arusaadavad/suupärased

- Millist oma oskust või annet tahaksid kogukonnas rakendada?
- Millest sa hoolid piisavalt, et tegutseda oma kogukonnas?
- Kui kolm teist inimest jagaksid sinu huvi, kas oleksid nõus kokku saama?
- Keda veel saad kaasata?

Vestlustes keskendu ühisosale, mitte erinevustele naabrite vahel. Kui kerkivad esile näited konfliktsest naabrist või inimesest, kellega koostööd ei taheta teha, võib kasu olla ühest mõtteharjutusest (vt tööriistakastist mis on ühist, [lisa 10](#)).

Üks ühele vestluste idee seisneb selles, et mõne kuu jooksul toovad kõik need üks ühele vestlused päevavalgele suure hulga infot. Inimeste ärakuulamine pakub ka energiat, mida ei peaks maha pillama, vaid kogukonna heaks ellu rakendama. Kui ühendajad kuulevad kingitustest, mida nende naabrid sooviksid pakkuda, kuulevad nad ka inimeste soove. Naabruskonna PAKUTAVATE ja SOOVITATAVATE vahelise sobitamise - näiteks naabri, kes on nõus võtma teise naabri potitaime, kui nad on puhkusel, sobitamine naabriga, kes seda tuge vajab, on väga praktiline viis oma tänava, maja, naabruskonna jm inimesi ühendada. Üha rohkem ühendajaid kasutab digitaalseid ressursse ja platvorme, nagu Facebook või WhatsApp, kuid silmast silma vestlustele ei ole asendust.

Kui te igal nädalal teiste ühendajatega kohtute, märkate, et naabruses hakkavad ilmema mõned ühised teemad. Kui see juhtub, ja kui märkate, et üha suurem hulk inimesi ja ühinguid käituvad positiivselt ning panustavad oma aega ja energiat lahenduste loomiseks oma kvartalis või piirkonnas, ongi käes aeg tuua inimesed erinevatest kogukonna osadest kokku (vt: ideede laat).

Ideede laad

Inimesed tulevad kokku ja on valmis panustama idee või teemaga, mis pakub neile huvi, on südamelähedane. Seepärast on oluline erinevad ideed esile tuua.

Hõlbustaja rolliks on kindlasti rõhutada, et oluline on teada saada kõigi kogukonnaliikmete arvamusi ja ettepanekuid.

Tooge inimesed ja ideed kokku

Võib kutsuda kogukonnaliikmed kokku ideede laadale, mille käigus võimaldada kogukonna liikmetel välja pakkuda ideid, mis neid kõnetavad (võivad juba kodus mõelda ja tulla valmis ideega või mõelda sellele kohapeal). Idee tutvustamise järel saavad need kogukonnaliikmed, keda see samuti puudutab või mille elluviimiseks on nad valmis oma aega, mõtteid ja oskusi panustama, ühineda idee algatajaga. Nii tekib võimalus erinevate algatusgruppide kogunemiseks, kes siis juba omakorda teevad kokkuleppeid ja edasisi tegevusplaane.

Ideede elluviimise hõlbustamiseks saab soovitada ühist ressursside kaardistamist, et näha, mis on juba olemas. Abistavad küsimused võivad olla näiteks:

- **Mida saame kogukonnas ise teha selle idee elluviimiseks?**
- **Milliseid kohalikke ressursse saaks x tegevuse käivitamiseks kasutada?**
- **Mida saame saavutada oma enda ressurssidega, kui saame mõningast välist abi?**
- **Mida me ei saa oma ressurssidega teha, mis peab olema tehtud väljastpoolt?**

Teine võimalus – selleks, et hõlbustada ideede teket, võib luua vaba arutelu ja juba olemasolevate ideede väljapakumise kõrval võib kasutada ringi liikuvate laudkondade meetodit, vt [lisa 15](#): maailmakohvik.

Näidisküsimused laudkondadesse:

- **Mida meie kui kogukond armastame?**
- **Mida me kõige rohkem hindame meie kogukonnas? /Mille üle uhked oleme?**
- **Mida tahaksime kogukonna jaoks teha?**
- **Mis on kogukonna tugevused ja ressursid?**
- **Millal oli kogukonna parim/ toredaim aeg?**
- **Mis on meie kogukonna essents, mis teeb ta unikaalseks (ja tugevaks)?**

Sobiva meeleolu ja energia tagamiseks rõhutage, et tuleks keskenduda positiivsele, mitte negatiivsele. Laudkondade arutelude kokkuvõtetest võib sündida ideid edasisteks kogukonnohtumisteks ja algatusteks.

Veel üks meetod ideede esilekutsumiseks ja aruteluks on avatud ruum.
<https://kaasamine.ee/meetodid/avatud-ruum/>

Koos tegutsamine

Kogukonna ressursside kaardistamistest, üks ühele vestlustest, ideede laadalt ja teistest kogukonna kohtumistest kerkivad üles need konkreetset algatused ja suunad, millega kogukond saab asuda koos tegutsema.

Hölbustaja rollis olles arvestage, et esialgu võib kogukonnale olla suureks väljakutseks ise arendusprotsessi juhtida. Võti seisneb eesseisva protsessi ja kogukonna usaldamises. Hölbustaja roll on aidata märgata, kuidas olemasolevad ressursid võimalustega ühendada, mõnel puhul küsida võimestavaid küsimusi. Toetav tegevus on ka anda mingi struktuur mõistetavate ja mõõdetavate tegevuste korraldamiseks, aga ainult siis, kui see on kogukonnale mõistetav ja sobiv või kui nad küsivad selle kohta. Mõelge, kuidas saate võimaldada pühendumist või harida kogukonda kaasavate, osalusdemokraatlike meetodite kasutamisel.

Tuvastage, millest kogukond hoolib piisavalt, et selle nimel tegutseda

Ühist tegutsemist tuleks alustada selle eesmärgi nimel, millest kogukonna liikmed piisavalt hoolivad, et midagi ette võtta. Seega üks asi on abstraktne soov: meie kogukonnas võiks olla... – siin ei väljendu kogukonna liikme enda panus. Teine asi on mõte: See on mulle väga oluline teema ja ma olen valmis panustama... (x tegevuse nimel).

Selleks, et kogukondlikud tegevused oleksid jätkusuutlikud, on oluline inimeste kaasatus. Kogukondlike ressursside tuvastamise järel on mõistlik analüüsida, millisest tegevusest alustada, millele esimesena keskenduda. Seega kas ideede laada või mõne teise tegevuse jätkuna, mis töö esile kogukonnaliikmete unistuse, uuendus- või arendusettepaneku, tuleks seda ka n-ö kraadida – kui paljude jaoks see on oluline.

Kui osalejaid/panustajaid on palju, on muidugi ka võimalik jaguneda gruppideks, kes tegelevad erinevate tegevustega.

Hölbustage

Ressursipõhise lähenemise üks olulisi eesmärke on kaasata võimalikult palju kogukonnaliikmeid. Seega tuleb mõnikord endas maha suruda aktivisti/kõiketeadja/kõige osavama vm harjumuspärasteid rolle ja märgata võimalusi teiste inimeste võimustamiseks ja julgustamiseks. Ärge tehke teiste eest seda, mida nad ise teha saavad.

Kogukonna hölbustaja roll on tihti olla küsimuste küsija (vt [lisa 18](#)).

Teisi rolle peegeldasid pilootprojektis osalejad järgnevalt:

Kogukonnategevuse elluviimisel:

- On oluline, et osalevad kogukonnaliikmed oleksid valmis võtma endale kohustusi, mida nad on otsustanud teha. On oluline, et inimesed tunneksid end vabalt öelda ei või teha asju, milles nad tõeliselt kirglikud on. Inimesed ei tohiks tunda end sunnitud tegevuses või sellest liigse koormusena.
- Las ideede autorid või teised kogukonnaliikmed otsustavad, millal, kus ja kuidas järgmine kord kohtuda.
- Otsustage, kes (vähemalt kaks inimest) vastutab järgmise kohtumise korraldamise ja planeerimise eest.
- Arutage, kas ja mida võiksid kogukonnaliikmed teha kohtumise eelse ettevalmistusena, nt mõtteharjutuse (millega olen valmis panustama?), kaasamistegevuse (räägi 3 naabriga) või mõne tööriista katsetamise (fotohääl).

**Kogukonna liikmete
tunnustamine**

- Mõelge, milliseid kogukondlikke ressursse (näiteks teemast huvitatud organisatsioon, MTÜ või ametiasutus, KOV esindaja) informeerida ja järgmisele kohtumisele kaasata võiks.
- Mis oleks sobiv kohtumiskoht (inspireeriv koht ja erinevate paikade külastamine võib suurendada huvi ja osalemist). Kasutage võimalusel avatud kogunemiskohti, kus kõik tunnevad end teretulnuna.
- Andke teistele kogukonnaliikmetele teada, millega tegelete ning millised võimalused on protsessiga liituda. Reklaamige järgmist kokkusaamist, et igaüks saaks osaleda. Arvestage, et isiklikud kutsed on alati parim viis inimeste kaasamiseks.

Võimesta

Kogukonna liikmete tunnustamine

Üks ühele vestluste põhjal saab palju sisendeid, rakendamaks inimesi kogukonnas toimetama. Erinevate kogukonnategevuste ajal või järel leidke ka võimalusi kogukonnaliikmete panuse tunnustamiseks, hea sõnaga äramärgimiseks. Pisikesed paid ei maksa midagi!

Tunnustus on võimestavam, kui toote teiste ees välja kogukonnaliikmete häid omadusi. Üks variant selleks on seda teha juba annete avastamise tööriistade kaudu. Teine variant on tehagi eraldi kogukonnaüritus, mille jooksul jagada kogukonna tunnustusi ja tänusid – see võimestab inimesi. Väga oluline on märgata ja esile tuua eriti neid inimesi, omadusi ja tegusid, mis ei lange ametlike tunnustuskampaaniate osaks.

Kogukonnaliikmetepoolne märkamine ja isevalmistatud tänukiri või auhind, n-ö pisikesed paid võivad olla olulisemadki kui institutsionaalsed autasud.

Üks Eesti näide jagatud viidetes (Kass 2023) ja mänguline variant on toodud tööriistakastis ([lisa 17](#)).

Tähista

Kogukonnaga toimetades on väga oluline silmas pidada, et see ei tohiks muutuda raskeks tööks, mis energiat võtab. See põletab inimesi läbi ja ühine tegutsemisenergia võib kaduda. Seepärast on oluline leida ja võtta hetki, mil üheskoos tähistada. Siinjuures ei ole oluline, et oleks kalendris mõni reaalne tähtpäev. Tähistada võib ka väikeseid edusamme, seda et mõni inimene liitub kogukonnaga või kogukonnaaias uus peenar rajatud.

Kogukonnaõhtule võiksid kutsuda igaüks 3-5 inimest. Isiklikud kutsed on efektiivsed. Kaasake nii neid, keda juba teate, aga ka inimesi, keda soovite paremini tundma õppida. Rääkige nendega, keda arvate, et nad saaksid panustada, ja paluge neil ka teisi kaasa tuua.

Nimetage kohtumist kogukonnaõhtuks või lausa kogukonnapeoks, kindlasti mitte koosolekuks (mis seondub paljudele töö, igavuse või muu märksõnaga, mis ei ole kutsuv). Põhideo või motivaator kokkutulekuks võiks olla samuti - **millest me hoolime piisavalt, et kogukonnana tegutseda?**

Kutsuv ja positiivne algteema, mis võib kogukonda kõnetada, võib olla lühem, nt:

“Meie kogukonna tulevik”

“Kohalikud võimalused heaks eluks”

“Meie ühine elukeskkond”

“Loomes koos unistuste kogukonna” vms.

Mõelge, mis oleks hea ja inspireeriv paik kohtumiseks. Uurige, milliseid ressursse teie ümbruskonnas on, nt milliste ühingute või organisatsioonide liikmed olete, kas neil on oma ruume või pakub kool, noortekeskus või kultuurimaja oma ruume? Mõelge, kuidas võiksite lihtsustada laste, noorte, vanemate ja eakate osalemist. Kas on vajadus lapsehoiu järele? Milliste muude võimalustega saate tagada, et kõik, kes tahaksid, saaksid osaleda? Miski ei meelita inimesi rohkem kui toit ja lõbu. Ühendage mingi teema arutelu ühissöömisega. Planeerige ürituse alustuseks, häälestuseks ka kerge meelelahutus. Näiteks kaasake kohalik pillimees või kutsuge oma kogukonnaliige, kes oskab hästi jutustada, (näiteks küla ajaloo kohta), laulda (eriti tore, kui looks võimaluse ühislauluks!) või kohalik tantsugrupp (taas – valikus esinemine vs teistele tantsu õpetamine võiks valida kindlasti kaasavama viisi).

Iga paigas on talente, kes vajavad lihtsalt veidi julgustust oma oskuste esitlemiseks. Kui loote selle kohtumisega esinemisvõimaluse mõnele vähetuntud, n-ö varjatud talendile, siis juba see on oluline samm ressursipõhise kogukonna arendamisel! Muusika või huumor sobivad nii alguses kui ka ürituse kestel meeleolu hoidmiseks.

**Kogukonnaliikmete
kokkutoomine
kogukonnaõhtule**

Mõttele läbi ruumi paigutus nii, et see oleks omavahelist suhtlust soodustav. Hubasust ja suhtlust soodustavaks variandiks on moodustada väikesed laudkonnad, kui suur ring tundub esimeseks kohtumiseks liiga võõras. Samas ringis istumine loob ühtsust ja võimaldab silmsidet (erinevalt tavapärasest klassiruumist, mis tekitab võimusuhte ja ebamugavustunde).

Kogukonnapeo eesmärkideks on:

- inimeste kokku toomine
- omavahel tuttavamaks saamine
- usaldusliku ja positiivse õhustiku loomine
- kogukonna ühisosa leidmine või ühise eesmärgi seadmine
- uute tutvuste, jagatud ideede ja rõõmsa koosolemise tähistamine.

Võib-olla tekib veel lisaeesmärke ja -väljundeid, aga olge rõõmus tulemuse üle ka siis, kui tegu on lihtsalt toreda koosviibimisega.

See, millise tunde osalejad kohtumisõhtul saavad, mis meeleolus lahkuvad, on väga oluline selleks, et nad tahaks tagasi tulla/uuesti kohtuda/koos midagi teha ja ehk ka saadud kogemuse edasi rääkimine teistele kogukonna liikmetele (ja sellega nende võimalik kaasamine järgmisel kohtumisel).

Kogukonnana tegutsemise puhul on oluline, et see ei tunduks raske tööna, vaid toreda algatusena, millest on kõigil rõõm osa saada. Seepärast leia võimalusi tähistamiseks mitte üksnes mingi suure projekti järel/lõppedes, vaid otsige ja märgake ka vaheetappe ja muid hetki, kui on põhjust kokku tulla ja tähistada.

Tähistamine

Kogukonna hõlbustajal võiks seega oma tegevuste taustal mõtteks kuklas olla, et kogukonnas oluline ei ole mitte kohaletulnute hulk või väljakäidud mõtete sügavus, vaid iga kohtumisega saab tähistada vundamendi loomist järgnevateks ühistevõisteks kogukonnana.

Tähistamiseks kogukonnana sobivad erinevad kohalikud rituaalid: kalendrisündmuste tähistamine, spordi- ja kultuuriüritused, kodukohvikud, garaažimüügid ja verandakontserdid. Toidu, lõbu, laulu ja tantsu lisamine kogukonnaüritustele on suurepärane viis austada meie minevikusaavutusi ja unistada uutest kogukonna võimalustest.

Kogukond liigub usalduse kiirusel!

Eesti pilootprojekti kogemusest. Ressurssidel põhineva kogukonna arendamise väljakutsed

Eesti kogemus

Selleks, et testida, kuidas ressursipõhine ehk tugevuste põhinev kogukondade arendamine Eesti kontekstis toimib, rakendati 2024. aasta pilootprojekti raames seda lähenemisviisi seitsmes Eesti kogukonnas: Mikitamäe kogukond **Võrumaalt**, Nõuni kogukond **Valgamaalt**, Koidu Keskus **Tartu linnas**, Loodna külakogukond **Raplamaalt**, Leisi kogukond **Saaremaalt**, Tudulinna kogukond **Ida-Virumaalt** ning Meeste Koja Haapsalu Kuur **Läänemaalt**.

Kogukondi toetasid hõlbustajate meeskonnad, mis koosnesid maakonna vabaühenduste konsultantidest ja Tartu Ülikooli Kogukonna arendamise ja heaolu magistriõpingute vilistlastest. Hõlbustajate meeskonnad läbisid esmalt ühise treeningprogrammi ja seejärel liikusid kogukonnad koos hõlbustajate meeskonnaga omas tempos, hõlbustajad hoidsid omavahel ühendust ja toetasid üksteist protsessis.

Fotol 2024. a lennu hõlbustajad koos juhendajatega

Pilootprojekti raames kogesid osalejad, et arutlemine vajab aega ja harjutamist. Harjumatu oli ka lähenemisviis, et protsess on oluline, ei pea välja jõudma mingi mõõdetava tulemuseni. Testimise perioodi kogemus oli, et nii mõnelgi kohtumisel ootasid inimesed, et hõlbustaja ütleb, mida vaja teha ning olid kimbatuses, kui hõlbustajad hakkasid küsima ja ootasid, et kogukonna inimesed vaataks nii enda kui kogukonna sisse ja jagaks oma mõtteid teistega. See oli harjumatu. Samas oli eneseavamine, lugude rääkimine ja teised loovad ja mängulised meetodid just need, mis tekitasid usaldust ja suuremat ühendust inimeste vahel. Samuti tuli aruteludest välja, et tegemist on meie tänaste mõttemallide muutmisega, mis vajab aega ja julgust oma harjumuspäraselt rajalt kõrvale astuda. Seda nii kogukondade poolelt kui ka hõlbustajatel.

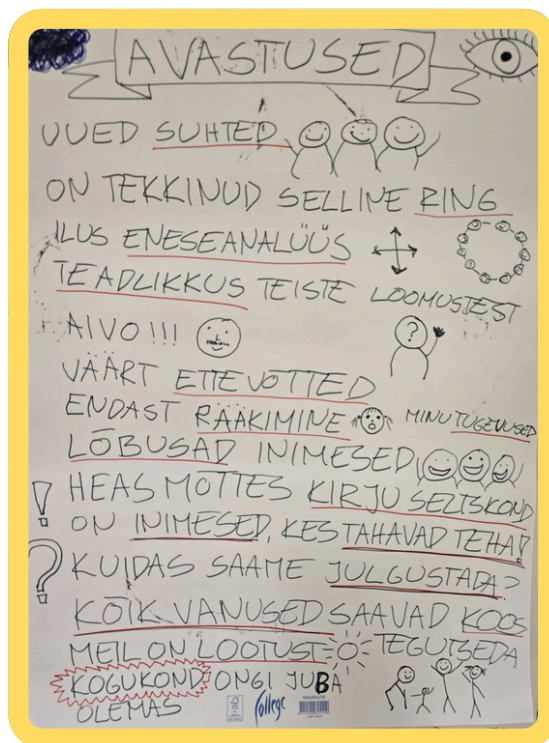

Foto: Maris Andreller ja Meel Valk

Mitme kogukonna liikmed on esile toonud meeste kaasamise keerukust. „Mehed tahavad tegutseda ning vähem lobiseda”, kõlas üks mõte. Samas tuli pilootprogrammi Haapsalu kogemusest selgelt välja, kui oluline on meeste jaoks see sotsiaalne sidusus, õlg-õlatunne, võimlus ühiseks naljaviskamiseks, õppimiseks ja õpetamiseks, koht katsetada uusi tehnikaid ning jagada laias maailmas tehtavaid käsitööimesid, aga ka ise teistele kasulik olla, nõu ja kogemust jagada. „Ostku igasse seltsimajja treipink!” soovitas Meeste Koja Haapsalu Kuuri eestvedaja Taivo Leesment naljaga pooleks.

Ressursipõhise kogukonna arendamise kohtumiste raames seadsid mehed eesmärgiks ühise ajaveetmise, enesehoiu eri vormide väljatöötamise ja elluviimise. Asjalikele meestele omaselt valmis konkreetne tegevuskava tähtaegade ja täideviijatega. Kokkuvõtteks tõdesid Haapsalu Meeste kuuri hõlbustajad Maarja Läänesaar, Ida Joao-Hussari ja Riin Pärnamets, et kogukonna iga liige on väärtus, anna talle vaid võimalus end avada ja vaata enda ümbruses ringi avatud silmadega. Omavahelises avatud suhtluses avastati, et kogukonnas on andeid ja huvisid, mis tõstavad kõigi elukvaliteeti, annavad tegutsemisjõudu ja toovad rõõmu. (vt Meeste Koja)

Loodna küla üks eestvedajatest, Helvika Rass: „Oleme külakogukonna arengu alguses. Soovime luua ühtset kogukonda, et külaelu arendada ja et ka Loodna küla oleks veel atraktiivsem potentsiaalsetele elanikele. Meie tugevus on teineteist toetavad ja täiendavad entusiastlikud kogukonnaliikmed.“ Helvika sõnul tundis ta juba pärast esimesi kokkusaamisi õlatunnet, enam pole tal kartust naabrite ustele koputada, sest on aru saanud, et inimesed on valmis kaasa tulema. Loodna rahvas mõtleb oma küla lugusid koguma hakata ja plaane on teisigi. „Meie küla areng tuleb tasapisi ja loomulikku rada mööda. Kogukonda ilma kohalike inimesteta ei saa luua, olen ääretult tänulik kõigile kes selle mõttega ühinesid,“ kirjeldas Helvika Rass toimunut. (vt [Loodna](#))

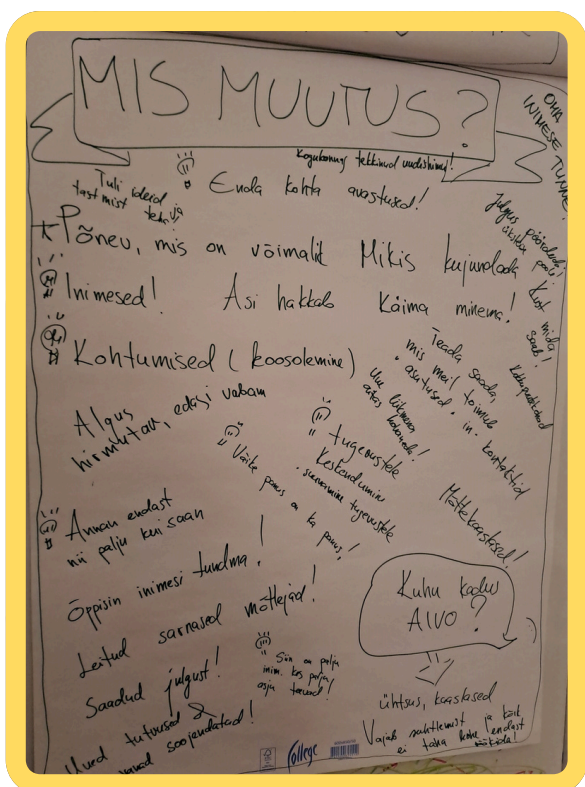

Foto: Maris Andreller ja Meel Valk

Ressursipõhine lähenemine aitas kogukondadel avastada nii oma inimesi, kui ka nende teadmisi ja oskusi, tõi välja põnevaid ideid ja koha lugusid. Inimestega suhtlemine ja avastused viisid mitmed testimisel osalenud kogukonnad taipamiseni, et tegelikult on neil kohapeal palju juba olemas. Ühised kohtumised tõid kokku erineva põlvkonna inimesed, koorusid välja ühised eesmärgid, mõnes kogukonnas aitas protsess luua meeskonda ja julgustada käivitama tegevusi. Kogukondlikud kohtumised löid sildu suhtlemiseks ja olid ühendavad. Kogukonnad said osa teistsugusest lähenemisest, mis omakorda avas uusi vaatenurki. Loe pikemalt kogemuslugudest (vt viited lk 77).

Ressursipõhine kogukondade arendamise testperioodi kokku võttes leidis mitu kogukonda, et avastamine, et tegelikult on neil väga palju olemas ise hakkama saamiseks, on väärtus omaette. See oli võimestav ja liitev tunne. Iseseisvamad, hakkama saavad kogukonnad on ka põhjus, miks ressursipõhist lähenemist Eestis soovime edendada.

! Muutus ja uudne lähenemine tekitab vastupanu. Inimesed on harjunud esmalt keskenduma sellele, mis puudub ja mida on vaja, ilma et arvestataks, mis on juba kogukonnas olemas ja mida saab kogukonnatöös kasutada. Ressurssidel põhinev lähenemine on paljude inimeste jaoks võõras ja uus. Selle omaksvõtmine võib võtta aega – nii teie enda kui ka teie kogukonnakaaslaste jaoks.

! Väga sageli on kogukondade ühistegevused seotud erinevate projektidega ja rahastuse taotlemisega ning kogukonna kohtumised, mille eesmärk oli lihtsalt arutleda ja üksteist tundma õppida, suhteid luua, et usaldust kogukonnas kasvatada, on mõnedele osalejatele võõrad ja nad võivad seetõttu ka kõrvale jääda.

! Tugineda välistele ekspertidele ja nende tehnilisele teadmisele kogukonna probleemide lahendamisel on tuttav ja lihtne. Ressurssidel põhinevas lähenemises, mis tugineb kohalikele teadmistele ja ressursidele, võib olla ebamugav nii ekspertidele – tuleb osa oma võimust kogukonnale loovutada. Samuti võib mõnele kogukonnaliikmele olla ebamugav võtta vastutus ja omanikutunne oma ressurside tuvastamise ja mobiliseerimise eest. See nõuab nii vastutus- kui omanikutunde arendamist, mis võib olla harjumatu roll. Lihtsam on “teha nii nagu alati” või toetuda teistele.

! Kriitikud (Ward 2021) on väljendanud muret, et ressursipõhise lähenemise kriitika riikliku kogukonnateenuste suhtes tugevdab argumente edasiste kärbeta tegemiseks avalike teenuste osas, mis pakuvad elutähtsat tuge ja suhete järjepidevust. Rohujuuretasandi aktivistlikud lähenemised on tõenäolisemalt innovaatilised ja soodustavad laiemat kogukondlikku tegevust, kuid neoliberalistlik vastutuse suunamise poliitika on suurendanud vabatahtlike koormust, samas kui elutähtsaid kohustuslikke teenuseid on kärbitud.

Kriitikat on tekitanud ka, et ressursidel põhinev kogukonna kaasamine ei käsitle piisavalt olulisi võimu erinevusi kogukonnas. On selge, et võim, privilegid avaldavad kogukonnatöös suurt mõju. Seepärast on oluline mitte unustada ka kohalikku omavalitsust ning seega tuleks kogukonnas kaardistada ka poliitilised ressursid, mis on teie käsutuses, et edendada kogukonna tööd.

Võõraste meetodite, nagu osalus- või kogemusõppe protsesside kasutamine, võib viia inimesed liiga kaugele nende mugavustsoonist. Selle asemel, et toetada ja edendada võimekuse arendamist, võib see tekitada segadust ja suurendada vastupanu uutele ideedele ning muutustele. Alternatiivina võiks alustada kohalike teadmiste väärtustamisest, uurida, mida võimekuse arendamine tähendab konkreetse kultuuri kontekstis, ning leida üles just sellele kogukonnale sobivad ja juba eksisteerivad vormid kaasavaks aruteluks, õppimiseks ja muutuste esile kutsumiseks. Seepärast on ka siinse kogumiku lisana toodud tööriistad üksnes inspiratsiooniks ja võimaluste avamiseks, mitte üks-ühele suuniseks, mida tuleks järele teha.

ABCD lähenemist on ka kritiseeritud kui naiivset, lootusrikast või liiga optimistlikku. Ressurssidele keskenduvat lähenemise kasutamist kogukonnatöös ei tähenda probleemide eitamist. sealhulgas väga keerulised probleemid, on olemas. Probleeme teadvustades lihtsalt suunatakse oma aeg ja energia kogukonna tugevuste tuvastamisele ja mobiliseerimisele, mis omakorda on tee ka probleemide lahendamiseni.

Foto: Kadi Kass

Lõpetuseks veel kokkuvõtlikult ressursipõhise kogukonna arendamisest:

- Tutvuge inimestega enne, kui nad esitavad oma soove ja ootusi.
- Teadvustage, et iga kogukonna liige on unikaalne kingitus, tal on anded ja oskused. Uskuge ise ja süstige kogukonnaliikmetesse mõtteviisi, et igaüks saab midagi anda!
- Kuulake, mida inimesed ütlevad, küsige avatud küsimusi, mis nende mõtteid esile toovad.
- Alustage tegutsemist sellest, millest kogukonna liikmed piisavalt hoolivad, et midagi ette võtta.
- Ärge tehke teiste eest seda, mida nad ise teha saavad.
- Toetage, aga astuge ise samm tagasi.
- Nautige protsessi. Algatage kogukonnapidusid või mitteformaalseid koosviibimisi, mitte koosolekuid.
- Keskenduge võimalustele, mitte probleemidele.
- Töötage nende tulemuste suunas, mis toovad nähtava tulemuse/muutuse.
- Jagage häid lugusid sellest, mida te teete, kohast, kus te elate, ja looge koos häid uusi lugusid, jagage neid meiega!
- Märgake õpikohti, kui kõik ei kulge kohe plaanipäraselt.
- Analüüsige ja reflekteerige seda, mis toimus ja andke meile tagasisidet.
- Keskenduge tugevustele ja ressurssidele, mitte sellele, mis on valesti ja puudu.
- Tähistage teekonnal nii erinevate eesmärkide kui ka väikeste võitude saavutamist.

Loodetavasti leidub eelnevas materjalis ja lisades toodud tööriistade hulgas, mis teid kõnetab ja inspireerib oma kogukonnas katsetama. Olge paindlikud ja loomingulised nende kasutamisel oma kogukondades.

Hõlbustajate piloottreeningul osalejate peamine ootus oli praktiliste meetodite ja tööriistade saamine ressursipõhise kogukonna arendamisel. See on igati mõistetaav. Samas eeldab see lähenemine pigem, et igaüks koos kogukonnaga looks oma tööriistad ning valiks meetodid, mida seal kasutada.

Seetõttu on alltoodud tööriistad või meetodid esiteks mitte täielikud ja ainuvõimalikud, vaid pigem näited ja võimalused, mis loodetavasti inspireerivad loovateks lähenemisteks kohapeal.

Mitmed meetoditest võivad kasutajale ka tuttavad ette tulla ehk siis tegu ei ole eksklusiivsete tööriistadega, vaid meetoditele, mis võivad hõlbustada ressursipõhisele lähenemist kogukondades. Ühes või teises etapis võivad eri tööriistad aidata kogukonna ressursse avastada, ühendada või ühise eesmärgi nimel tegutsema panna. Täiendatud versiooni on lisatud mõned meetodid, mida Eestis pilootprojekti käigus kasutati ehk nende puhul on tõestatud, et toimivad.

Kuna tegu on pilootprojektiiga, on kõigi rakendajate tagasiside ning täiendused jätkuvalt väga oodatud!

#Lisa 1:
lühikohtumised

#Lisa 2:
tutvumisbingo

#Lisa 3: ootused
ja kokkulepped

#Lisa 4:
sokraatiline
jalutuskäik

#Lisa 5:
väärtuste mäng

#Lisa 6:
aardejaht

#Lisa 7:
jalutuskäik
kogukonnas

#Lisa 8:
lumememm

#Lisa 9:
fotohääl

#Lisa 10:
mis on ühist?

#Lisa 11:
ilmakaared

#Lisa 12:
põrgu(lik
kogukond).

#Lisa 13:
elav raamatukogu

#Lisa 14:
6-sõnaline jutuke

#Lisa 15:
maailmakohvik

#Lisa 16:
pidupäevakõne /
unistuste
kogukond

#Lisa 17:
head sõnad seljale

#Lisa 18:
kogukonna-
vestlused

#Lisa 1: lühikohtumised

Eesmärk:

Tekitada osalejatel omavaheline kontakt, luua esmane häälestus ning hõlbustada suhtlemist, luua positiivseid võimalusi edasisteks koostegutsemisteks.

Läbiviimine:

Hõlbustaja annab ette vestlusteema ja võtab aega, piiratud aeg mobiliseerib (1 v 2 minutit).

Näited:

1. ütle oma nimi ja räägi oma nimega seoses mingi lugu
2. ütle oma nimi ja räägi oma tänasest hommikust
3. ütle oma nimi ja too välja märksõna, mis sul meie kogukonnaga seondub
4. ütle oma nimi ja jaga, mis küsimuse või mõttega tänasele kohtumisele tulid
5. ütle oma nimi ja leia vestluspartneriga ühisosa
6. kogunemise teemast tulenev küsimus

Rakendusvariandid:

- Ainult 1 teema ja jagada kõigiga, suures ringis
See kannab ühise tutvumise ja häälestuse eesmärki.
- Jagada lähima paarilisega
See kannab isiklikult parema kontakti saamise eesmärki.
- Teha mitu erinevat kohtumist/jagamist. Esimene vestluspartner näiteks lähim inimene, teine, kellega sa ei ole kunagi rääkinud, kolmas, kellega sul on mingi seos ja neljas: kes tundub tore inimene jne.

Mitme lühikohtumise tegemine kannab n-ö ukse avamise ja ka mängulise elevuse ja huvi algatamise eesmärki, mis omakorda soodustab võimalusi jätkuvestlusteks.

- Esimene kohtumisring on paaris, teine teha koos teise paariga ja kolmas juba 2 nelikuga.

See kannab ühendamise eesmärki.

#Lisa 2: tutvumisbingo

Eesmärk:

Anda osalejatele mängulise meetodiga võimalus esmasuhtluseks - nime ja ka mõningate faktide teadasaamiseks.

Mäng arendab nii suhtlemisjulgust ja oskust iseendast rääkida ning võimaldab grupe omavahel ühistegemistele häälestada.

Lõbusate ja loovate vastusevariantide kasutamine kannab ka positiivse meeleolu tekitamise eesmärki.

Sobib nii väikestele kui ka suurtele gruppidele, nii omavahel tuttavatele kui ka võõrastest koosnevatele rühmadele.

Ettevalmistus:

Koosta bingotabel. Siin toodud näidise kirjeldusi ruutudes on soovitatav muuta vastavalt olukorrale, kogukonnale ja mõeldes inimestele, kes osalevad, nende reaalsele oskustele või omadustele.

Ühe ettevalmistusvariandina võib näiteks registreerimislehele lisada küsimuse oskuste kohta.

Mõtle, millisel muul viisil leida variante, mida saaks bingo aluskaardile kirja panna.

Alustabeli vormistamisel jäta kindlasti tühja ruumi, kuhu saab hiljem nimesid kirjutada

Prindi välja nii palju bingolehti, kui on osalejaid.

Võimalusel tekita ka kirjutusalused ja -vahendid.

Kuna mäng tekitab hasarti võita, on omal kohal ka auhind/auhinnad.

Läbiviimine:

Jaga igale osalejale bingo aluskaardid ning tutvusta reegleid.

Reeglid:

- Suhtle inimestega ruumis ja tee kindlaks, millised oskused, omadused neid iseloomustavad.
- Kui leiad inimese, kelle kohta mingi omadus või väide käib, kirjutab ta oma nime tabelisse. Ise tabelit lihtsalt ära täita ei tohi.
- Täna ja tunnusta inimesi nende oskuste ja isikuomaduste eest, ära pisenda neid, kui sul ruut, mis sobib ka tema kohta, juba täidetud on. Ühes ruudus võib olla mitu nime (st kui oled juba leidnud julge esineja ning keegi tunnistab, et ta julgeb esineda, siis ära vasta, et see mul juba on, vaid tunnusta - väga äge, pane ennast ka siia kirja.
- Täis tuleb saada kõik ruudud.
- Suurte rühmade puhul võib seada piirangu, et ükski nimi tabelis ei tohi korduda.

Võiduvარიandid:

Traditsiooniline variant: esimene, kel on õnnestunud lühivestluste põhjal kõik ruudud täita, hõikab „Bingo!“ Võitjal võib paluda lasta tutvustada, mis ta teada sai. Nimetades omaduse ja inimese nime, võib mängu läbiviija paluda käe tõsta kõigil, kelle kohta see käib.

Kui tundub, et hoog on sees ja mängijad on valmis jätkama, siis võib kokku leppida, et mängitakse näiteks 5 bingoni.

Kuna antud juhul mängu eesmärk ei ole mitte niivõrd kiirus, kui üksteisega tuttavaks saamine erinevate oskuste kindlakstegemise kaudu, siis võib võitmisviise ka varieerida: võidab see, kes on suhelnud kõigi osalejatega, kellel on mingis ruudus kõige rohkem nimesid vms - hindamaks suhtluste kvaliteeti, mitte kvantiteeti.

Bingo mängus on teatavasti nurkade mäng, diagonaalide mäng ning siis täismäng. Võib leppida kokku, et kui keegi saab täis kõik nurgad, siis ta hüüab bingo ning tema vastused vaadatakse üle (siis saavad ka teised vajadusel kirjutada nurkadesse vastavad nimed). Seejärel sama diagonaalidega ning alles siis täismäng. Mõte on see, et siis tekib võimalus kõigil saada sissevaadet inimestesse ja kuulda lugusid ühest või teisest). Nii võib harjutus kesta isegi tunni.

On olnud vabatahtlik	On aidanud naabrit	On hea korraldaja	On hea inimestetundja
Oskab vahetada autorehvi	Tunneb kodukoha ajalugu	Oskab mängida mõnda muusikainstrumenti	Teab 6 oma naabri nime
Julgeb esineda publiku ees	On külapäevaks või kodukohvikuks midagi küpsetanud	On valmis hoidma kogukonnaürituse ajal lapsi	On hea loodusetundja /matkajuht
On hea kuulaja	Valmis algatama kogukonnakohtumise teemal x	Märkab piasasju/detaile	Oskab analüüsida, näha seoseid või suuremat pilti

#Lisa 3: ootused ja kokkulepped

Eesmärk: Kokkulepete tegemisel ja ootuste kaardistamisel on mitu eesmärki: ühiste koostööpõhimõtete kindlaks määramine, üksteise vajadustega arvestamine, edasise koostöömimise hõlbustamine, vastutuse jagamine, ühise identiteedi kujundamine ja võimalike (ning loomulike!) konfliktide ennetamine.

Ettevalmistus:

Pabertahvel, värvilised markerid ning kleeplehed valmis panna.

Leppida kokku, kes juhib vestlusringi ootuste ja kokkulepete tegemiseks ja kes teeb märkmeid/ kirjutab-joonistab pabertahvlile üles.

Variant: Ootuste kaardistamine

Meetod: üksi-paaris(kolmikus)-ühiselt

Juhis: mõtle oma ootustele täna siia tulles ja pane kirja - esmalt omaette (1 minut)

- arutlege paaris või kolmikus (näiteks 5 minutit)
- tooge mõte suurde ringi

Aja kokkuhoiuks alternatiiv. kui on palju inimesi, leidke/sõnastage võimalusel ühine eesmärk.

Suures plaanis aga ei pea eesmärgid olema ühised, vaid inimesed võivadki olla kokku tulnud erineva agendaga. Tegevus x võib erinevate inimeste jaoks kaasa tuua ka erinevaid eesmärkide saavutamisi.

Hõlbustajana märgake ja rõhutage/tooge esile sarnasusi eesmärkides, see loob ühtsustunnet.

Variant: Kokkulepete sõlmimine

Ettevalmistusena mõelge hõlbustajana läbi ka mõned ettepanekud, millised võiksid kokkulepped olla. Näiteks kõige lihtsam - kui keegi ei paku ettepanekut, saate mingi teema algatuseks ka ise näite tuua.

Meetod: pop-corn ehk kellel mõte valmis, see jagab.

Väljahõigatud idee järel küsige-oodake vastukaja – kas see tundub kõigile osalejatele sobiv ja relevantne kokkulepe? Täpsustage vajadusel sõnastust. Oluline on saada tagasiside - noogutuste, sõnaliste kinnituste või käemärgiga.

Jäädvustage kokkulepped pabertahvlile.

Viidake, et need ei ole n-ö kivisse raiutud, vaid elav

dokument, mida saab järgnevatel kohtumistel parandada-täiendada.

#Lisa 4: sokraatiline jalutuskäik

Eesmärgid:

- kogukonnaliikmete omavaheline tutvumine. Paaris tutvumine on sügavam ja isiklikum viis kui suures saalis toimuv ühine suur tutvusring.
- kaaslase võimestamine (pärast suures ringis teistele kaaslase annete tutvustamise kaudu)
- heaolu suurendamine – jalutuskäiguga tuua vaheldust tegevustele, mis on sageli istudes. Värske õhk, loodus ja liikumine suurendab uuringute põhjal inimeste heaolu ja keskendumisvõimet.

Ettevalmistus:

Kui on ilus ilm, siis kindlasti plaanida õuetegevusena ehk et planeerimisfaasis mõelda sobiva ümbruse/ loodusliku koha peale, kuhu paarid jalutama saata. Ootamatu tormi/vihma korral saab muidugi läbi viia ka siseruumides (saab maja peale/koridori/saali erinevatesse nurkadesse jaguneda).

Tee valmis lehed abistavate/suunavate küsimustega. Näiteks:

- **Mida Sulle meeldib teha, milles tunned, et oled hea?**
- **Mida Su kolleeg, sõber või sugulane ütleks Sinu kohta, mida oskad?**
- **Mille kohta sa tead või oskad piisavalt hästi, et võiksid seda teistelegi õpetada?**
- **Mida sooviksid ise kogukonnas juurde õppida?**
- **Millistel viisidel sooviksid kogukonnas kaasa lüüa?**

Läbiviimine

I etapp: Jagage inimesed paaridesse ja suunake jalutuskäigule eesmärgiga üksteise andeid/oskusi tundma õppida. Andke kaasa kirjutusvahendid, kirjutusalus, näidisküsimused vestluse hõlbustamiseks, klepppaberid.

II etapp: Pärast omavahelist jagamist ja jalutuskäiku tullakse ühte ruumi tagasi.

Paariline tutvustab suures ringis/grupis teise andeid/oskusi. Siin on ümbersõnastamise pool - inimene saab aru, et teda on kuulnud/kuulatud.

Teiseks tunnustamise efekt – paljudel on imelik/tekitab ebalust iseendast hästi rääkida. Kui teine seda räägib, siis toimib see ühtlasi võimestamise meetodina.

Visuaalne lisa: värvilisele klepplehele kirjutatud anded asetage ühisele kingikarbile.

Aeg:

Jalutuskäiguks arvestage umbes 30 minutit: Sissejuhatus ja õueminek võtab oma aja – arvestage vähemalt 5 minutit. Kumbki võiks saada rääkida vähemalt 10 minutit. Puhveraeg 5 minutit.

Jagamine suures ringis – nt 1 minut inimese kohta.

Juhul kui ajasurvet ei ole, siis võib ka lasta vabalt rääkida.

#Lisa 5: väärtuste mäng

Eesmärk:

Arutelumäng väärtustest aitab tõsiseid ja vähemtõsiseid küsimusi pingevabalt ja lustakalt arutada. Eesmärk on õhutada arutelu erinevate inimeste vahel ning soodustada iseenda ja üksteise paremat mõistmist, arendades sealjuures argumenteerimisoskust. Mäng on loodud viisil, mis aitab üksteise vaatepunkte esile tuua, eriarvamustest aru saada ja sellest hoolimata ühisosa otsida. Mäng on haridusliku eesmärgiga ja mõeldud laiale ringile: teismelistest eakateni, talupidajast pealinna elanikuni.

Vahend:

Eetikakeskuse loodud mäng “Eesti rahva sada valikut”, saadaval nii raamatukogudes kui ka virtuaalselt: <https://100valikut.ut.ee/>

Ettevalmistus:

Ruum, kus saab moodustada väikesed laudkonnad ja toolid. Digimängu puhul on vajalik interneti- või andmesideühendusega nutiseade, süle- või lauaarvuti.

Läbiviimine:

Jaga osalejad laudkondadesse. Ühe laudkonna suuruseks sobib 3–6 mängijat. Gruppe võib olla rohkem. Mängukomplekti kuuluvad juhtumite raamatud ja mängukaardid (tüübikaardid ja numbrikaardid).

Nii paber- kui digimängu puhul tuleks osalejate seast valida mängujuht (või on selleks hõlbustaja).

Mängujuht loeb ette esimese juhtumi, igaüks valib enda variandi ja siis tekib arutelu, oma valiku põhjendamine. Eesmärk on jõuda grupiga ühisarvamusele. Digimängu puhul loob mängujuht mängu ning jagab teistele mängijatele liitumiseks koodi.

Mänguolukorrad on tavalised Eestis ette tulevad valikukohad perekonna, kogukonna, lastega seotud ja üldisematel teemadel. Igasse olukorda on peidetud väärtusdilemma ja lojaalsusvalik. Lahendusvariantidena on mängu tegijad välja pakkunud valikuid, mis kõik võiksid põhimõtteliselt olla sobivad, küsimus on isiklikus eelistuses. Mängijad saavad teadlikumaks, millist laadi moraalselt mõtlemist nad oma otsustes eelistavad.

Kas oled valikute tegemisel pigem kangelane või ravitseja, kaupmees või valitseja? Tasub meeles pidada, et selles mängus ei ole õigeid ega valesid vastuseid, lähtu oma valikutes sellest, mida sa tegelikult kõige tõenäolisemalt antud olukorras teeksid.

Reeglid:

Mängimisel tuleks meeles pidada järgnevat:

- Loe juhtumikirjeldust ja vali „Mida sina teeks selles olukorras?“
- Põhjenda oma valikut ja KUULAKE ÜKSTEIST (kõige keerulisem osa)
- „Mida te teeks grupina selles olukorras?“ – arutage!
- Konsensus ei ole enamushääletus.

Mäng lõpeb, kui kõik valitud juhtumid on läbi mängitud. Siis on võimalik lugeda tüüpide kirjeldust.

NB! Täpsem juhend on trükitud igasse mängu raamatusse.

Mängus kasutatud juhtumikirjeldused sisaldavad väärtuskonflikte, seetõttu on oluline, et mängijad säilitaksid teadlikult sõbraliku ja humoorika meele ning viisaka argumenteerimisviisi. Mäng tuleb lõpetada niipea, kui on näha, et arutelust võib välja kasvada tüli.

Variant kogukonnakohtumistel:

Lisavariant on paluda mõlemast grupist vabatahtlikku protsessi jälgima (vaatleja, sisu poolest võib olla ka nn ühendaja) igasse laudkonda ülesandega hiljem jagada, mida ta märkas toimunud grupiprotsesside kohta.

Mängu lõpus kindlasti märkamistering grupiga - nii mängijate kui vaatlejate peegeldused toimunu kohta, mida osalejad märkasid enda kohta mängu ajal? Siin tulevadki esile väärtused. Arutage, mida selle tulemusena oma kogukonnas arvestama peaksite.

Teadvusta, et mäng tekitab palju elevust ja paneb inimesi arutama. Kasuta seda tekkinud energiat oma reaalse kogukonna juhtumi arutamiseks.

#Lisa 6: aardejaht – juhised kogukonna kompassi loomiseks

Eesmärk:

Kaardistada kogukonna erinevaid olemasolevaid ressursse.

Läbiviimine 3 etapis:

1. etapp: häälestumine (10-15 min)

Hõlbustaja tutvustab osalejatele kogukonna kompassi ideed. Oluline on välja tuua kompassi vajalikkus ning kasu kogukonnale (miniloeng, visualiseeritud loeng vm viis põhiideede edasi andmiseks), pakkuda osalejatele võimalust küsida küsimusi. Seejärel korralduslik pool: tutvustage eesootavat tegevust: see toimub kahes osas (grupitöö ja pärast ühine arutelu), samuti tooge välja, mis on eesmärk, mis tulemiga edasi saab.

2. etapp - individuaalne või grupitöö (30-60 min)

A) Individuaalne kompassi joonistamine/kirjutamine, kui tegu on erinevatest kogukondadest pärit inimrühmaga

B) Paaris, kolmikuna või nelikuna kompassi loomine, kui tegu on samast kogukonnast pärit inimrühmaga

Moodustage grupid (juhuvalik, inimeste vaba valik, osalejate oskuste, kogemuste vm tunnuse alusel, mis konkreetset kogukonda arvestades on ressursside avastamisel oluline).

Paluge osalejatel koostada oma kogukonna kompass/aarete kaart, kus on välja toodud näited kõigi kuue ressursi tüübi kohta. Julgustage seda tegema loovalt, grupiliikmete ideid, oskusi ja valikuid usaldavalt. Rõhutage, et kõik variandid (kompassid, joonised, skeemid, loetelud jne) on õiged ja oma grupiliikmete nägu (iga kogukond on oma nägu).

Abistava materjalina jagage igale grupile ressursside kohta käivad küsimustelehed.

3. etapp - grupitöö tutvustus ja arutelu (45-90 min)

Iga grupp tutvustab oma tulemust.

Variandid järeltegevusteks ja aruteluküsimusteks

- Tutvustuste järgselt koondatakse peamised väljatoodud tugevused iga ressursi kaupa.

Põhinedes sellel, mis aardejahiga gruppides leiti, arutage edasi, mida saab kasutada teie ühise kogukondliku eesmärgi saavutamiseks?

- Kuidas neid varasid saab kasutada kogukonna arendamiseks?
- Milliseid võimalusi näed ressursside ühendamiseks?
- Milleks kompassi veel kasutada saab?
- Mis info meil puudu on ja vajab kodutööd/lisauurimist?
- Millest te kogukonnas hoolite piisavalt, et tegutseda?

Abimaterjal: näidisküsimused (kohanda!)

1. Inimesed

Oskused: Millised oskused meil on?

Teadmised: Milliseid kogukonnale kasulikke teadmisi meil on?

Anded: Mis on meie erilised anded, mis võiksid kogukonna heaks kasutust leida?

2. Ühingud/organisatsioonid:

Ajurünnak: *Mis ühingud ja organisatsioonid meie kogukonnas olemas on?*

Tegevused: *Mõttele, milliseid tegevusi korraldada, mis loovad nt väärtust kogukonnas?*

Spetsialistid: *Milliseid spetsialiste või eksperte nendes ühingutes ja organisatsioonides on, kes võiksid kogukonna koostöömist toetada?*

3. Institutsioonid/asutused:

Teenused: *Milliseid teenuseid ja milliste institutsioonide poolt on kogukonnale pakutud?*

Koostöö: *Millised institutsioonid on või võiksid olla meie kogukonna partneriteks?*

Mõju: *Kuidas koostöö institutsioonide/asutustega mõjutab kogukonda?*

4. Ehitatud ja looduslik keskkond:

Paigad: *Millised paigad kogukonnaliikmed kokku toovad? Millised kohad, paigad, ehitised meie kogukonnas olemas on? Kus inimesed kogunevad?*

Millised looduslikud kohad, ehitised ja paigad on kogukonnas olemas ja millised neist on kättesaadavad kõigile? Soodustavad suhtlust, loovad kohtumisvõimalusi?

5. Kohalik majandus:

Millised ettevõtted on olemas kogukonnas?

Millised teenused toetavad kohalikku majandust, nt sh ka jagamismajandus, sotsiaalne ettevõtlus jms?

6. Lood, traditsioonid, müüdid, rahvuslik pärand, kultuuriline mitmekesisus:

Müüdid ja traditsioonid: *Millised lood, traditsioonid, rahvuslik pärand, kultuuriline mitmekesisus jm on meie kogukonnas olemas?*

Kultuuripärand: *Kuidas see aitab säilitada kogukonna kultuuripärandit?*

Erinevaid kasutusvariante/funktsioone:

A) Eri kogukondade ühendamise funktsioon - nt noorte ja pensionäride, eri huvikogukondade kohtumisõhtul, et tuua välja mitmekesisus, erinevad vaated

B) Häälestus - küsimused ette saata, ettevalmistava kodutööna

C) Aardejaht kui kompassi loomine edasisteks sammudeks, projektiideedeks, järgnevateks kogukonnaüritusteks.

#Lisa 7: jalutuskäik kogukonnas

Eesmärk:

Õppida tundma kogukonna füüsilist ruumi - nii loodusobjekte kui inimtekkelist keskkonda.

Läbiviimine:

Tehke kogukonnaliikmetega jalutuskäik või lausa matk kogukonnas.

Variant A:

Isiklik, üksi tehtav vaatlus. Sobib nii jalutuskäik või ka pikemalt mingis paigas olemine ja ümbritseva jälgimine.

Selleks, et avastada uusi võimalusi, püüdke mõelda ennast võõraks, astuda nõ uue kogukonnaliikme kingadesse ning vaadelda kohti kogukonnas teise vaatenurga alt kui tavaliselt.

Seda ülesannet võib paluda täita ka kogukonnaliikmetel. Üksinda tehtava kogukonna füüsilise ruumi tundmaõppimisel on oluline olla kohal piisavalt pikalt, et ruumi kogeda ning märgata aspekte, millest tavaolukorras on lihtne üle libiseda.

Variant B:

Tehke see vaatlusretk koos oma naabri või suurema kogukonnaliikmete rühmaga. Jagage vaatlustulemusi ning arutage, mida oma märkamiste põhjal järeldada saab? Mida saame oma kogukonna avalikus ruumis ise muuta, et see oleks ilusam, puhtam, kaasavam?

Variant C:

Ühendage jalutuskäik aardejahi/kogukonna kompassi loomisega

Küsimused aruteluks või jalutuskäigu saateks või pärastiseks aruteluks:

- Millised on need paigad meie kogukonnas, kus inimesed kogunevad, meelsasti kohtuvad?
- Kus näed potentsiaali/võimalusi (mida hetkel veel ei kasutata) kogukondlikkuseks?
- Millised kohad ja ruumid sobivad kogukonna algatusteks?
- Kus tunnevad inimesed end eriti turvaliselt?
- Mis peaks ühes kohas olema, et ta ühendaks kogukonnaliikmeid?
- Millised kohad sobivad suhtlemiseks? Lõõgastumiseks? Ilu nautimiseks?

#Lisa 8: lumememm

Suur tänu, Helena Paist, selle meetodi kirjeldust jagamast!

Eesmärk: mänguline viis kogukonna ressursside kaardistamiseks.

Kirjeldus: Meetodit saab kohandada vastavalt inimeste arvule, kas teha üks lumememm koos ühe grupiga või eraldi gruppidele jagada erinevad alateemad ja toetuda maailmakohviku (vt lisa 15) põhimõttele, kus mõtteid lisatakse kordamööda. Väga suure osalejate arvu korral võib teha mitu lumememme. Soovituslik on kasutada lauajuhte.

Lumememme tegemine:

1. alumine pall – **lumememm toetub kahe jalaga maa peale**

(geograafilise asupaigaga seotud ressursside kaardistamine - olulised paigad, maamärgid, salapaigad, olulised ehitised, ajaloolised ja looduslikud paigad)

2. keskmine pall – **südame ja hingega seotud ressursid**

(kogukonna igapäevaelulised suhted, suhtluskohad, kanalid, suhete loomist ja koosolemist soodustavad sündmused ja tegevused, kultuur, identiteet, müüdid, lood, kaasamisvõimalused, traditsioonid, kuuluvustunne, abistamine, jagamiskultuur)

3. kolmas pall – **pea, mõistus, tarkus, oskused**

(meie inimesed, nende oskused, teadmised, anded; sädeinimesed, spetsialistid, valdkonna esindajad, organisatsioonid, ettevõtjad, asutused, turvalisus; eneseanalüüs ka: mida mina saan enda poolt anda – minu teadmised, tugevused)

4. vasak käsi – keda saab **kaasata väljaspoolt kogukonda**, kellega koostööd teha

5. parem käsi – unistused, **mida saab täita oma jõududega**, ilma rahata, ilma välise toeta.

Fotol Lumememme meetodi autorid ja hõlbustajad Helena Paist, Kristi Randla, Marianne Kama.

#Lisa 9: fotohääl

Eesmärk:

Kaasata kogukonna liikmeid ja tuua esile mingi kogukonna jaoks oluline teema, nähtus, aga ka probleem. Fotode abil saavad need inimgrupid anda ülevaate oma kogukonnast või väljendada selle kohta arvamust. Fotodega on võimalik edasi anda emotsioone, mille abil saab mõjutada paikkonnas tehtavaid otsuseid, lisades tegevuste planeerimisse inimlikku mõõdet. Fotohäält on kasutatud haavatavate gruppide eluilma tundmaõppimiseks vt lähemalt

<https://photovoice.org/projects/projects-uk/>, kogukonnaliikmete eluilma tundmaõppimisel saab seda kasutada nt omavahel mitte suhtlevate gruppide (nt vanad ja noored jne) vaadete tutvustamiseks ning inimeste sidustamiseks.

Kirjeldus:

Fotohääl (*photovoice*) kujutab endast protsessi, mille kaudu inimesed saavad oma kogukonda fotograafilise tegevuse abil määratleda, esindada ja täiustada.

Visuaalset pilti ja selle juurde kuuluvaid lugusid kasutatakse tõendite esitamiseks ning tõhusa aktiivse osalemise soodustamiseks, aga ka loovalt oma arvamuse esitamiseks kogukonnas toimuva osas.

Osalevad liikmed on aktiivses rollis oma kogukonna jäädvustajatena ning sotsiaalse tegevuse ja muutuste potentsiaalsete katalüsaatoritena. (Wang et al., 1998)

Fotohääl on loov meetod, põhineb lähenemisel, et üks foto võib öelda tuhat sõna ja anda hääle neile, kes muidu sõna ei saa. Pildid on kõigile mõistetavad, sõltumata keelest, kultuurist vms. Tänu sellele on fotohääl näiteks ka hea meetod nende inimgruppide uurimiseks, nõ hääle andmiseks neile, kelle arvamus võib ühiskonnas jääda tagaplaanile (nt vaesuse, etnilise diskrimineerimise või puude tõttu) või passiivsemate kogukonnaliikmete kaasamiseks.

Rakendamine:

Kogukonna liikmetel palutakse teha fotosid kogukonnast. Siin on erinevad variandid:

1. paluda fotojäädvustusi teha pikema aja jooksul - 2 nädalat - 2 kuud (tulemuseks kindlasti suurem variatiivsus)
2. Saab teha ka ühepäevase kogukonnaürituse kestel (võib ka ühendada jalutuskäiguga kogukonnas).

Teema:

Samuti võib fotohääle puhul olla täiesti vaba ning avatud fotokogule, mis selle protsessi tulemusena tekib või kui näiteks mingi eelneva kohtumise käigus on tekkinud küsimus või teema, mille kohta oleks hea kogukonna sisendit anda, siis võib anda ka teatud konkreetsema suuna.

Näited:

- millised kohad meie kogukonnas Sulle meeldivad?
- eakate võimalused kogukonnas
- minu imelised naabrid
- kogukonna lemmikhetked

Loomulikult saab fotohääle meetodiga esile tuua ka probleeme ja puudujääke (nt haavatavamate sihtgruppide toimetulek), aga ressursipõhise lähenemise kontekstis on see tööriist asetatud ikkagi kogukonna võimaluste ja olemasolevate ressursside esiletoomiseks või kogukonnaliikmete ühendamiseks.

NB! Meetodi kasutamisel on ettevalmistavas etapis hea läbi mõelda, millised on inimeste võimalused fotode tegemiseks, kaameraaga mobiiltelefonid on küll tavalised, ent võib olla, et siiski kõigil kogukonnaliikmetel võimalust fotode tegemiseks või ei tunne mõned inimesed ennast pildistades mugavalt. Sellisel juhul tasub mõelda, kuidas pildistamine inimestele kättesaadavaks teha (ühekordsed fotoaparaadid, koos saatjaga pildistamine, pildistamise nn algkoolitus, kokkulepitud põhimõtted, et fotodelt ei oodata kunstilist täiuslikkust, vaid pildistaja jaoks olulise salvestamist jne). Oluline on läbi rääkida ka inimeste pildistamise reeglid, et kogemata kellegi heaolu ei ohustataks ning eetiliste põhimõtete vastu ei eksitaks.

Fotohääle kui uurimismeetodi kasutamisel (vt Tervise ja heaolu uuringute läbiviimine paikkonnas) (2012) kaasneb sellega 3 etapist koosneva fotode analüüsimise protsess:

- **Esimene etapp, valik** – kogukonna üldise või konkreetsema teema osas kõige täpsemalt peegeldavate fotode valimine. Selleks, et kogukonna liikmed ise saaksid arutlust juhtida, teevad valiku nemad. Nad valivad välja fotod, mida peavad kõige tähendusrikkamaks või mis neile lihtsalt kõige rohkem meeldivad.
- **Teine etapp, kontekstualiseerimine** – lugude rääkimine fotode tähenduse kohta. Osalusest võrsub välja lugude jutustamine. See toimub rühmaarutelu käigus, millele viitab akronüüm VOICE: voicing our individual and collective experience (meie individuaalse ja kollektiivse kogemuse väljendamine). Fotod üksi, kui neid vaadeldakse väljaspool nende häälte ja lugude konteksti, ei vasta Photovoice'i olemusele. Siis kui inimesed kirjeldavad oma piltide tähendust väikeste ja suurte rühmaarutelude käigus, tekib selle juurde sügavam tähendus, mille juures on oluline, et selle annab foto autor, mitte väline vaatleja.
- **Kolmas etapp, kodeerimine** – esilekerkivate teemade määratlemine. Osaluslik lähenemine omistab üksikutele piltidele mitmeid tähendusi ja loob sellega aluse nende sügavamate tähenduste otsimisele. See on analüüsi kõige otsesem rakendus. Üsikisik või rühm võib esile tuua teemasid ja arengusuundi, kogukonna võimalusi, mis tõukuvad piltide süstemaatilisemast analüüsist (Photovoice, 2006).

Fotode kasutamine:

NB! Kui kodeerimine tundub kas liiga keeruline või lihtsalt (hetkel) mittevajalik, siis kas kolmanda asemel või neljanda etapina mõelge kogutud piltide esitamisele - näitusel, kogukonna ruumide kujundamisel, raamatus vm. Igal juhul on oluline, et saaks esile toodud ja väärtustatud osalejate panus kui ka olla avatud teemade suhtes, mida fotodele jäädvustatu esile tõi. Isegi kui analüüsi osa jääb tegemata, siis teatud ühisosa leidmine või fotode jaotamine temaatiliselt võimaldab selle tööriista abil kogutud allikaid kasutada ühendava tööriistana järgmiste kogukonnaalgatuste juures - näiteks festivali avategevusena (veebruar X kogukonnas), mingi sihtgrupi kaasamiseks (x kogukond noorte pilgu läbi); teemapäeva raames (meie kogukonnaliikmete märkamised avaliku ruumi osas) vms.

Meetodi tugevused:

- lihtne kasutada, on kättesaadav väga paljudele (enamikel on olemas mobiiltelefon)
- võimaldab kaasata erinevaid sihtrühmi
- annab kiire ja kõigile mõistetava ülevaate paikkonnast
- loob võimaluse kirjeldada paikkonda seal elavate inimeste vaatenurgast
- otsusetegijatel (sh poliitikutel) on väga keeruline eitada reaalsel olukorda, kui nad näevad seda pildil
- kogukonnast lähtuv, võimaldab kogukonna elanikel ise määratleda teema
- loob võimalusi edasisteks tegevusteks, dialoogideks (nt nende arutelude kaudu, mis peetakse fotosid analüüsides
- fotodel kujutatud objektide valik ning tõlgendamine on subjektiivne, see võimaldabki esile tuua mitmekesisuse, erinevad vaated kogukonnas.

Ohukohad:

- fotod võivad olla lavastatud või tehtud mõnes muus piirkonnas
- fotodel kujutatud objektide valik ning tõlgendamine võib olla subjektiivne (st see on nii tugevus, aga mõnikord ka nõrkus, kui näiteks tõlgendus läheb liiga isiklikuks)
- fotode analüüsi läbiviimine võib olla keerukas.

Millal kasutada?

- kui see tundub kogukonnaliikmetele tore meetod, millega ollakse valmis kaasa tulema
- kui mingile teemale on vaja juhtida kiiret avalikkuse tähelepanu
- kui muutuse saavutamiseks on vaja mõjutada kohalikke otsusetegijaid (nt KOV)
- kui uuritav nähtus on füüsiline (ehk pildistatav).
- kui soovitakse anda ülevaade ühiskonnas tagaplaanil oleva või haavatava sihtrühma elukeskkonnast.

#Lisa 10: mis on ühist?

Eesmärk:

Selle Tiina Tambaumi käest õpitud harjutuse eesmärk on tõmmata tähelepanu sarnasustele. Lähenemise aluseks on uuringud põlvkondadevahelise koostöö eduteguritest - edukad on need põlvkondadevahelised tegevused, kus muuhulgas on tegevuse käigus võimalik näha üksteise sarnasusi.

Läbiviimine:

Andke kohalviibijatele mõtlemisülesanne:

Mõttele inimesele oma kogukonnas, kellega oled vähe suhelnud või kes on teistest millegi poolest erinev. **Leia 10 asja, mis on teil ühist!** Anna aega 10-15 minutit.

Ajurünnaku järel palu jagada grupis.

Hõlbustaja võib teadvustada, et esimesed 3-5 mõtet tulevad kiiremini. Sügavamale minek võtab aega, et aju hakkaks pingutama ja veel lisavariante leidma, aga usu, et need on olemas!

Mõtlemise ning vastuste jagamise variandid:

A üksi

B paaris

C rakenduse kaudu - noorte puhul või kui ruum/osalejate hulk ei soodusta jagamist, võib ka tehnilisi abivahendeid kasutada - nt Mentimeter abil vastused kirja panna (visuaalne lisaväärtus - saab pärast sõnapilvena jagada)

Teemavariandid:

Mõtteharjutuse teemat/ sõnastust varieerige vastavalt olukorrale, kogukonnale.

A Näiteks kui on kohal valdavalt eakamad inimesed, pakkuge välja lihtsalt - mille poolest on sarnane või mis on ühisosa noortega teie kogukonnas.

B Võib valida välja/nimetada mõni konkreetne noor - kas selles kogukonnas või ühiskonnas laialt tuntud tegelane.

C Kui tegu on kultuurikogukonnaga, siis võib pakkuda mõne äritegelase või poliitiku.

D Võib mõelda ka sisserändaja.

F Alkohoolik, vaimse tervise raskusega või mõni muu - keerulisem kategooria, aga mõtteharjutusena kindlasti õpetlik.

Arutelüküsimused:

- Mis on selle väärtus, kui keskenduda sellele, mis ühendab?
- Otsisime ühisosa, aga erinevus ju rikastab - mis on kogukonna mitmekesisuse väärtus?

#Lisa 11: ilmakaared

Suur tänu, Maris Andreller, et tõlkisid eesti keelde ja kohandasid
The Personality Compass põhjal ning jagasid selle juhendmaterjali jaoks!

Läbiviimine:

1. Ruumi seintele pannakse neli silti - põhi, lõuna, ida, lää.ä.
2. Osalejatel palutakse liikuda vabalt valitud ilmakaare suunda. Keegi ei esinda täielikult ühte ilmakaart, aga valida tuleks see, mis on ülekaalus.
3. Iga ilmakaare juurde tekkinud grupp vastab viiele küsimusele ning seejärel jagatakse oma vastuseid suures ringis.

Ilmakaared:

1 Põhi: TEGEMINE. Tee ära! Motiveerid teisi juba pihta hakkama või tööga/tegemistega jätkama, oled valmis proovima uusi asju.

- Sa vastutad igapäevaselt toimivate tegevuse eest
- Järgid oma nimekirju, liste, teed asju ära (enne tähtaegu)
- Ei vaja enne tööle asumist toetust, küsimuste küsimust, selgitamist - hakkad lihtsalt pihta!
- Lapsi õpetad 100% õppekava või muu konkreetse ja täieliku plaani järgi
- Pusle paned kuidagi kokku, peaasi, et ülesanne täidetud saaks

2 Lõuna: HOOLIMINE. Tahad arvestada kõikide tunnetega, et kõikide hääl oleks enne tegutsema hakkamist kuulnud ja arvesse võetud. Oled hea suhtleja, hõlbustaja, läbirääkija.

- Analüüsid infot, aeglustad teiste tegutsejate tempot ja vastutad selle eest, et kõigile oleks antud hääl ning see oleks ka kuulda võetud.
- Kaasad kõiki ja hoolitsed kõigi eest
- Pöörad rõhku tööde/tegemiste emotsionaalsele poolele
- Lastele õpetad tugevate suhete loomist ja hoolivust
- Puslele lisad ilu, esteetikat ning hoolitsed selle eest, et kõik osaleksid pusle ühises loomises ning hoiad protsessi kõigi jaoks mugavana

3 Lääs: DETAILID. Tahad enne tegutsema hakkamist teada, mis, kes, mida, kus ja miks. Usaldusväärne, organiseeritud, saad asjad tehtud.

- Soovid detailide selgeks tegemist enne mingi projektiga alustamist
- Täiendad suurt pilti, küsid küsimusi ning algatatad mõtestatud vestlusi
- Lapsi õpetades paned neid mõtlema, õpetad detailseid kontseptsioone
- Täidad pusles lüngad, märkad pisiasju

4 Ida: SUUR PILT. Tahad arutada mitmeid võimalusi enne kui tegutsema hakkad. Ühendad oma isikliku töö oma organisatsiooni eesmärkidega.

- Hoomad suurt pilti, raaami, mis tuleb täita
- Tegutsedes on lõppeesmärk silme ees, sul on vaja näha lõpptulemust, ei alusta enne tegutsemist, kui lõpptulemus on selge
- Lastele õpetad suuri teemasid, laiu kontseptsioone
- Pusle lõpptulemus, pilt on silme ees - tead, mida sa kokku panema hakkad

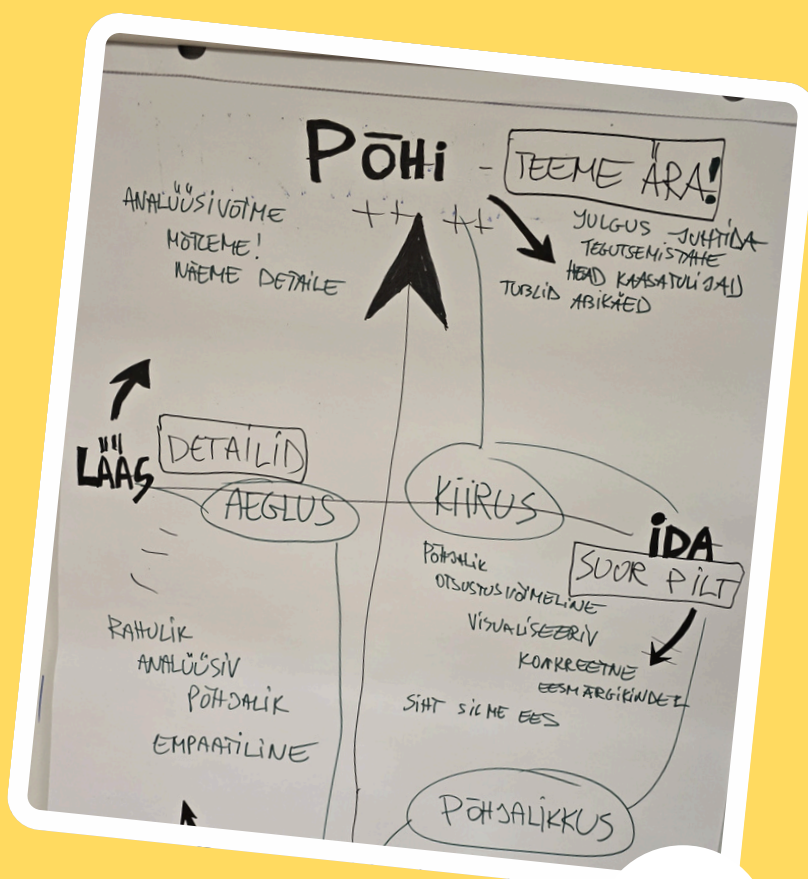
Juhis osalejale:

Mõttele ja otsustele, missugune neljast ilmakaarest kirjeldab sind kõige rohkem. Seejärel arutlege oma grupis ja püüdke leida vastused järgmistele küsimustele:

1. Mis on selle stiili tugevused (4 omadussõna)
2. Mis on selle stiili nõrkused, piirangud (4 omadussõna)
3. Missuguse stiiliga on sul kõige raskem koostööd teha ja miks?
4. Mida teiste ilmakaarte inimesed peaksid sinust teadma, et tõhusalt koostööd teha?
5. Mida sa kolmes ülejäänud ilmakaares väärtustad?

Lisaküsimused, mille üle arutleda suures ringis:

- Pane tähele, kuidas ilmakaared selles seltskonnas on jaotunud? Mida see tähendab?
- Missugune võiks olla parim ilmakaarte kombinatsioon ühes kogukonnas? Kas sel on vahet?
- Kuidas vältida seda, et mõni teine ilmakaar sind hulluks ajab?

#Lisa 12: põrgu(lik kogukond)

Suur tänu, Maris Andreller ja Meel Valk, seda meetodit katsetamast ja teistega jagamast!

Eesmärk: tuua esile kogukonda ühendavad väärtused

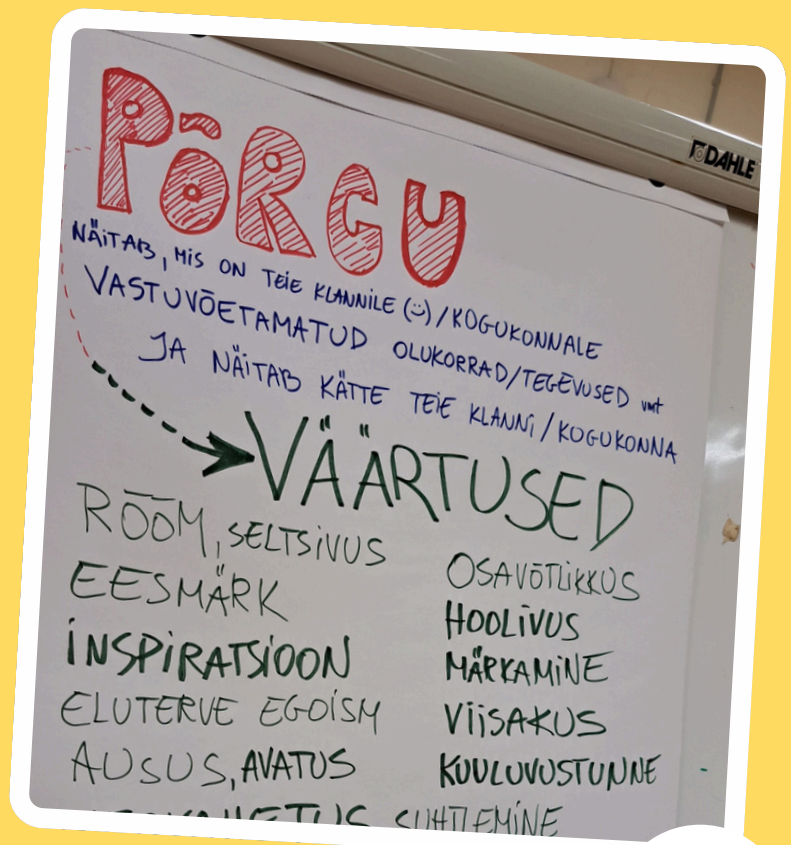
Läbiviimine:

Gruppides (olenevalt inimeste arvust, 8-10 in grupis)

Kujuta ette põrgulikku, kohe groteskselt ja üle võlli kohutavat kogukonda. Milline see on? Mida seal tehakse? Kuidas omavahel suheldakse? Pane kirja, visualiseeri see kohutav põrgulik elu selles kogukonnas.

- Tutvusta oma põrguliku kogukonna visiooni teistele gruppidele.
- Seejärel mõtle ja arutle grupis, mis on põrguliku kogukonna elementide vastandlikud väärtused? Millistest väärtustest on sellises kogukonnas puudus? Milliste väärtustega seda põrgulikku kogukonda parandada?
- Pane igale kohutavale aspektile peale klebar selle väärtusega, mis aitab sellist põrgulikku kogukonda vältida/tühistada/parandada.
- Tutvusta teistele gruppidele, millised väärtused leidsid – klebarid nt seinale/põrandale, räägi juurde.
- Teised grupid lisavad ka oma leitud väärtused temaatiliselt – kas on ühised või oli ka erinevaid?

Põrgu on kõigi grupis olevate inimeste koosloome ja sinna saavad kirja tegevused/olukorrad, mis on neile inimestele vastuvõetamatud – selgelt kooruvad välja selle grupi liikmete jaoks olulised väärtused! Kui on vaja välja selgitada ühiseid väärtusi, siis mõnikord on lihtsam seda teha läbi negatiivse – mõte läheb juba käima, et missugune on kõige kohutavam keskkond, mida ette kujutada ning nende vastandlike väärtusi otsides jõutakse kiiremini ehk tulemuseni.

#Lisa 13: elav raamatukogu

Eesmärk:

Elav raamatukogu on meetod, mis toetab inimese isiklikku arengut, aitab kummutada stereotüüpset mõtlemist ning vabaneda eelarvamustest.

Kirjeldus:

Eriliseks teeb elava raamatukogu meetodi see, et raamatud ei ole mitte paber kandjal, vaid on rääkivad – inimesed. Vaata ka: <https://humanlibrary.org/>

Rakendamine:

Kõige olulisem ettevalmistus on leida inimesed, kes on valmis jagama oma lugu. See ei pea olema mingi erakordne ja ainulaadne teema, sest iga inimese elu on eriilmeline ja kõige olulisem on valmisolek jagada ning elavasse raamatukokku tulijatel valmisolek kuulata.

Lihtsam on, kui keskenduda ühele kindlale teemale, mida erinevad elavad raamatud avavad läbi oma prisma. Näiteks võib teha lapsevanematele suunatud elava raamatukogu, kus noored emad ja isad (aga miks mitte ka vanavanemad) jagavad oma lugu: “Minu lapse esimene aasta” või “Kuidas ma koroona ajal erinevaid uusi tegevusi leiutasin”. Äksi kogukonnast võib teemaraamatukoguna tuua ka toreda näite reisilugude rääkimisest.

Laenutamine käib sarnaselt nagu päris raamatukogus – olemas on nn. raamatukoguhoidjad - selleks on näiteks hõlbustaja, kes on teinud elavate raamatutega eelnevad kokkulepped, rääkinud läbi nende valmisoleku oma lugu jagada.

Osaleja/lugeja saab ise valida raamatu (teema), mis teda huvitab. Ühe kohtumise raames on võimalik laenutada üks või mitu raamatut.

Elav raamatukogu võib toimuda nii, et kõik kuulavad järjest kõikide raamatute lugusid. Kui on tegu suurema ürituse ja paljude inimestega, kes oma lugu on valmis jagama, siis võib teha ka n-ö raamatute kataloogid, lühitutvustuse ja lugejate jaoks võib valmis teha n-ö lugejakaardid, kuhu nad kirjutavad oma soovid, mis lugusid nad soovivad kuulata.

Raamatutel on tagastustähtajad (vestlusaeg on piiratud, jutustamise aeg võiks olla 15-30 minutit).

Üheks reegliks on, et nagu raamatukoguski, tuleb raamat tagastada kahjustamatult. Kahjuna elava raamatukogu kontekstis saab mõista ründavaid küsimusi või kommentaare, seega nn raamatukoguhoidja saab seda ette öelda ning tema rolliks on jälgida, et loo jutustamisele järgnev vestlus oleks austav ja hooliv. Kui teemad lähevad väga isiklikuks või elaval raamatul tekib raskusi, siis võib raamatukoguhoidja näiteks öelda, et siinkohale paneme järjehoidja vahele ja teeme pausi.

Ka elavale raamatule võib soovitusena öelda, et kui ta ei soovi mõnele küsimusele vastata, siis mänguline vastus võib olla: need leheküljed on kahjuks kokku kleepunud vms.

Elavat raamatukogu võib kasutada ainult loo ära rääkimiseks ja kuulamiseks, aga meetodi väärtus süveneb, kui n-ö lugemissessiooni käigus tekivad arutelud ning diskussioonid. Raamat räägib loo, mida autor ise on kogenud, ning lugeja saab vastuseid küsimustele, mis just teda huvitavad.

Raamatul on palju eri võimalusi, kuidas oma lugu esitada: visualiseerides, rääkides, joonistades vms.

Elava raamatukogu meetodit saab rakendada nii väikestes gruppides kui ka suurema kogukonnakohtumise raames.

Vt ka: <https://www.aripaev.ee/uudised/2015/01/20/elavad-raamatud-jagavad-tarkust>

#Lisa 14: 6-sõnaline jutuke

Eesmärk:

Selle loovmeetodi eesmärk on tuua esile kogukonnaliikmete mõtteid, kasutades selleks lühikest ja mõjusat eneseväljendust. Osalejaid julgustatakse kontsentreerima oma mõtete, tunnete või elukogemuse olemus täpselt kuue sõna sisse. Harjutus soodustab loovust ja enesepeegeldust. Inforohkuse ajastul on ka lakoonilisus omaette eesmärk ja vahend mõtteselguse loomiseks.

See võib olla võimas vahend nii eneseavastamiseks, jutuvestmiseks ja suhtlemiseks kui ka pakkudes inimestele ainulaadset ja lakoonilist viisi oluliste eluaspektide jagamiseks. Lisaks võib seda kasutada jäämurdjana, kirjutamisharjutusena või arutelu algatajana erinevates kogukonna valdkondades. Seega sobib meetod kasutamiseks nii avastamise, ühendamise kui ka tegutsemise etapis.

Meetodi sügavam väärtus tuleneb lühijutukeste taustalugudest, mis räägivad midagi nii ühiskonna kui jutuvestja kohta. Igas individuaalses loos on olemas selle aja ja konteksti iseärasused, seega võimaldavad 6-sõnalised jutukesed saada aimu sellest, mis selles kogukonnas, piirkonnas, ühiskonnas jne parasjagu oluline on. Sügavamate tähenduste 'kinnipüüdmine' nõuab jutukeste analüüsimist, et sõnade taustal olevat ühiskonnale omast näha. Alati ei ole jutt aga kogukonna jaoks oluline, seega võib selle lihtsalt ka teadmiseks võtta ning mitte võtta eesmärgiks jutukeste sügavamat analüüsimist. Teine oluline lisaväärtus jutukeste puhul on, et igal 6-sõnalisel jutukesel on taustalugu, mille kontsentraat seesama 6-sõnaline jutuke on – inimesed enamasti räägivad neile olulistel teemadel ja olulistest asjadest, sõnadepiirang sunnib tegema valikuid, milliseid sõnu ja kuidas kasutada. Seega saab meetodit kasutada inimeste ja nende lugude sügavamaks tundma õppimiseks, kui lisaks jutukestele lasta inimestel avada, miks nad sellise 6-sõnalise jutukese koostasid, mida tahavad sellega öelda jne.

Kirjeldus:

Terve lugu kuue sõnaga? See võib tunduda võimatu. Inspiratsiooniks on romaanikirjanik Ernest Hemingway, kellele legendi kohaselt esitati kunagi väljakutse kirjutada lühijutt ainult kuue sõnaga, tulemuseks oli: "For sale: baby shoes, never worn" ("müüa: beebi kingad, pole kunagi kantud").

Kuue sõna kasutamise piirang sunnib inimesi hoolikalt valima sõnu, muutes iga sõna oluliseks. Kuna iga sõna kaalub palju, siis see piirang sunnib inimesi hoolikalt valima sõnu. Samas ka sellel, mis jääb kirjutamata, võib olla sama suur tähtsus kui kirjutatul. Tuleb ju leida viis, kuidas jutustuse tegevust vihjata või valida sõnu, mis kannab endas mitme sõna jagu tähendusi. Samas ei pea üle mõtlema, loominguline vabadus võiks teha kasutamise lihtsaks, ei saa nõ valesti kirjutada.

Internetist võib leida hulgaliselt näiteid inglise keelsetest

6-sõnalistest jutukestest, vt nt

<http://www.sixwordstories.net/> , <https://www.sixwordmemoirs.com/>

Mõned reeglid siiski on:

1. Kasutada täpselt kuut sõna, need võivad olla käändes.
2. Sõnadega tuleb väljendada mitte midagi abstrakset, vaid see peab vastama tõe/ kirjutaja peaks seda uskuma.
3. Lugu peaks olema isiklik, kirjutajaga seotud.
4. Loo puhul võiks püüda jälgida ka seda, et selles oleks pinge või konflikt või nn pähkel, mis paneb inimesed kuulama ja haarab nad kaasa ja nõ lahendus või püant, aga NB! sellest reeglist ei tohi saada takistust loo jutustamisel! Seega, kui see tundub liiga keeruline, siis jätke see tutvustus meetodi kasutamisel ära.

Internetist on võimalik leida erinevaid näpunäiteid hea 6-sõnalise jutukese koostamiseks, selle meetodi harjutamine võib olla üks kogukonnaliikmete ühendamise viisidest. Võite vaadata seda allikat:

<https://www.masterclass.com/articles/how-to-write-an-unforgettable-six-word-story#30s2gWeWnrdqAXXj5ARk9u>

Läbiviimine

Valige jutu teema või küsimus. Näiteks: "Kuidas kirjeldaksite meie kogukonda kuue sõnaga?"

Andke aega kirjutamiseks 10–15 minutit.

Pärast lugude kirjutamist lugege need ette.

Kuna tegu on isikliku lähenemisega, siis tuleks ette öelda, et pärast jagame neid jutustusi. Seega tuleks ettelugemine jätta vabatahtlikuks ehk kui kerkib esile mõni isiklik teema või muul põhjusel ei olda valmis teistele oma juttu ette lugema, siis on ka võimalus, et kirjutati iseendale. Meetodi mõju avaldub ka individuaalsel tasandil.

Jätke aega aruteluks kas paarides või kogu grupiga.

Näiteks:

- Kuidas on teie kogemused ja vaatenurgad sarnased või erinevad teie kogukonnakaaslaste omadest?
- Milliseid ühiseid teemasid näete nendes mälestustes?
- Mida märkasite kas iseenda kirjutamisprotsessi, sõnakasutuse või teiste kuuesõnaliste lugude kuulamise juures?

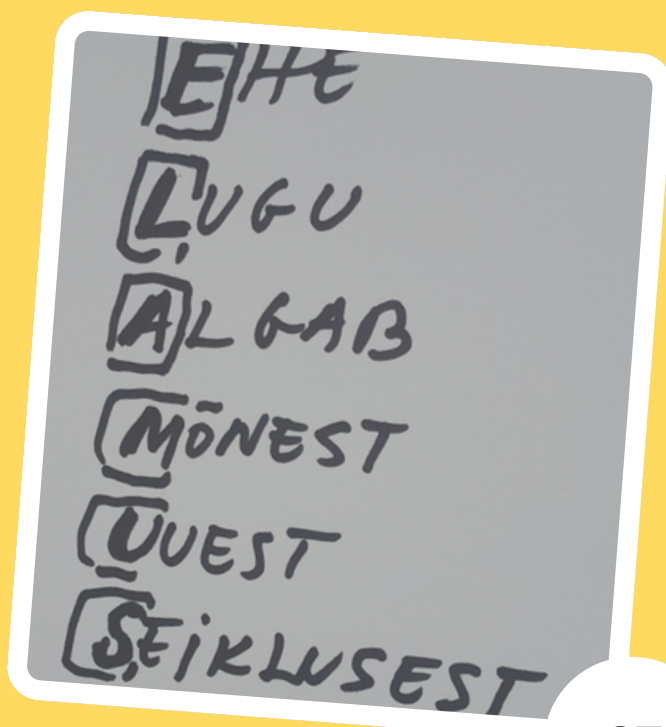

Foto: Kadi Kass

Veel rakendusvõimalusi:

6-sõnalist jutukest saab kasutada ka tutvumisharjutusena. Igaüks kirjutab enda kohta. Pärast loetakse ette. Võib lisada arutelu või reageerimise - keda kõnetas, leidis sarnasusi endaga või tahaks juurde küsida.

NB! Meetod võib mõjuda teraapiliselt ja võib tekitada erinevaid sügavaid tundeid.

See sobib ka seltskonna puhul, kes omavahel juba tunneb - pärast lugude kirjutamist kogutakse need kokku, hõlbustaja loeb ette ja kohalviibijad püüavad arvata, kelle kohta käib.

Variant on ka teha üleskutse kirjutada lugu kodus - ettevalmistava häälestusena enne üritust või siis järeltegevusena pärast kogukonnakohtumist. Igal juhul võiks neid lugusid kasutada mitte ühekordselt, vaid kui võimalik, siis kas näitusel, ruumikujunduses, publikatsioonis või mingi ürituse vahepaladena.

Meetodi puhul saab kasutada abivahendina ka veebipõhiseid vahendeid, nt sli.do, Mentimeter, mis 6-sõnalistest jutukestest sõnapilve koostavad, visualiseerides niimoodi näiteks kogukonnaga kõige enam seostuvad sõnad.

Siin tasub meeles pidada, et need digivahendid on loodud inglisekeelsete tekstide jaoks ning nad ei tunne ära sama tüve ja erineva käändelõpuga sõnu.

Ja teine miinus selle viisi kasutamise juures on, et kui inimeste loovus hakkab tööle ja jutukesed on väga erinevad, siis sõnapilv ei täida oma eesmärki.

#Lisa 15: maailmakohvik

Eesmärgid:

Maailmakohvik (*world cafe*) on kaasamiseetod, mille eesmärgid on:

- Kaasata inimesi, nende nägemuste/arvamuste esiletoomist
- Analüüsida mingit teemat / väljakutset eri tahkude alt
- Leida olemasolevatele probleemidele uudseid lahendusideid.
- Leida ühisosa

See on tõhus tehnika suure hulga inimestega (kas või 100 inimest) arutelu korraldamiseks.

Kogukonna ressursipõhise arendamise kontekstis on see sobiv meetod, sest aitab tuua esile uusi võimalusi ja kogukonnas peituvat n-ö ühistarkust. Kollektiivne teadmine tekib, kui:

- hinnatakse ainulaadseid panuseid;
- uuritakse olulisi teemasid/küsimusi;
- ühendatakse omavahel ideid;
- märgatakse, mis on kõigil ühist.

Sobiva ruumi valik

Ettevalmistus:

- Valige sobiv ruum.
- Leidke arutelu läbiviimiseks sobiv ruum, mis võikski olla kohviku sarnane, tekitage näiteks väikesed lauad (ideaalis ümmargused), kuhu taha peaks mahtuma 4–6 inimest.
- Mõelge, kuidas luua õdusat atmosfääri (taustamuusika, küünlad).
- Kohv, tee ja suupisted tulevad igati kasuks.
- Laudlina võiks olla paberist (et saaks sinna peale kirjutada) või siis tooge igale lauale suur valge paber ja kirjutus-/ joonistusvahendid (kõige lihtsam – värvilised markerid), kuhu kohvikuvestlus märksõnade, kokkuvõtivate lausete või joonisena üles märkida.
- Kuna inimesed vahetavad laudkondi, siis vaadake, et laudade vahel oleks liikumisruumi.

Valige sobiv teema

Kuigi maailmakohviku meetodi juures on oluline luua mitteformaalne, pingevaba ja loominguline õhkkond, ei tähenda see, et aruteluteemad oleksid vähetähtsad või et lihtsalt 'mängitakse arutelu'. Oluline on sõnastada küsimusi teemadel, mis on tegelikult olulised. Seepärast võtke aega, et läbi mõelda, mis on need küsimused, mida igas kohvikulauas arutatakse.

Hea küsimuse tunnused

- Lihtne ja selge
- Asjakohane (puudutab kohaletulnuid isiklikult)
- Loob energiat
- Väljakutsuv
- Uuriv
- Avab uusi võimalusi/perspektiive
- Kutsub esile uusi küsimusi

Läbiviimine

Inimesed istuvad 4-5-liikmelistes seltskondades ümber laua. Sissejuhatuses tervitatakse osalejaid, kohviku teemat ja üldist protsessi. Kohviku keskmes on head ja päevakajalised küsimused, mis tekitavad elevust ja õhinat.

Iga laudkond arutleb olulise küsimuse ümber (20-30 min). Põhilised ideed, mõtted palutakse lauale kirja panna (paber, laudlina, salvrätt). Tervitatud on joonistamine, omavaheliste seoste loomine, kritseldamine. Pärast vestluse lõppu palutakse ühel inimesel jääda laua peremeheks või perenaiseks ning teised liiguvad uude lauda.

Alternatiivina võib ka kohvikupidajad enne välja valida, et oleks kindlad vestlusjuhid, kes saavad ka meetodiga eelnevalt tutvuda. Võib abivahendina kasutada ka nn ametijuhendit (allpool).

Koos uute saabujatega vaadatakse üle põhilised vestluse aspektid, märkamised, avastused, küsimused. Nii võib sama küsimuse ümber aset leida mitu erinevat vestlusringi. Samas võib esitada ka uusi küsimusi, mis võimaldavad liikuda sügavama tarkuse poole. Oluline on mõelda juba eelnevalt sellele, kuidas lõigata vestlustest olulisemaid vilju ja tulemusi, märgata omavahelisi seoseid, milline peaks olema kokkuvõte ja kuidas sellest ka osalejad osa saavad.

Maailmakohvikule võib vastavalt teemale oma nime panna: strateegiakohvik, kogemuskohvik, tulevikukohvik.

Tegemist on paindliku meetodiga, mida on võimalik teistega kombineerida.

Kohvikupidaja ametikirjeldus

- Lauajuht on kui hea peo võõrustaja, kes märkab ja kaasab arutellusse iga inimese.
- Tutvustage oma laua teemat ja kohviku menüüd (arutelu head tava) ja ootusi osalejatele.
- Teie ülesanne on toetada vestluse head ja sisukat kulgemist.
- Olete ka ise osaleja. Ühtlasi olete eeskuju heast tavast kinni pidamisel, kuulamise või heade küsimuste esitamise mudeldamisel / ette näitamisel.

- Sekkuge õrnalt ja siis kui selleks vajadus on, nt kui mõni osaleja ei lähtu kohviku menüüst.
- Te võite, aga ei pea olema mõtete kirja panija.
- Kui aeg aruteluks saab ümber, tänage oma kohvikulaua külalisi nende väärtusliku panuse eest.
- Jääge lauda, kui teised liiguvad. Tervitage teistest laudadest saabuvasid inimesi järgmise vestlusringi jaoks.
- Jagage lühidalt eelnevast vestlusest esile tulnud mõtteid, et teised saaksid n-ö kohale /teemasse jõuda, ühenduda, looge sild eelneva vestlusega.
- Julgustage õrnalt ja toetavalt inimesi laua taga üles kirjutama peamisi seoseid, ideid, avastusi ja sügavamaid küsimusi, kui need ilmnevad.
- Pärast viimast arutelu on teie ülesanne teha 2-3-minutiline kokkuvõtte laudkonna aruteludest (st ei jõua ja ei ole mõistlik kõike ette lugeda).

Maailmakohviku menüü ehk hea tava:

Eel(roog):

- kuulamine

Pea(roog):

- oma panuse andmine isiklike mõtete ja kogemuste näol
- heade praktikate väljatoomine
- keskendumine sellele, mis on oluline
- mõistmine
- seostamine, ideede omavahel ühendamine
- uute mustrite märkamine
- avatus sügavamatele võimalustele, kui esmapilgul tundub
- kriitika vältimine
- koostöö

Järel(roog):

- mängulisus, loomingulisus: kritselda, joonista

#Lisa 16: pidupäevakõne / unistuste kogukond

Eesmärk:

visualiseerida, ette kujutada oma unistuste kogukonda.

Variant 1:

Loovkirjutamismeetod: juubelikõne /pidupäevakõne kogukonnas olulise sündmuse tähistamiseks.

Läbiviimine:

Kujutage ette oma kogukonda 50 (või 25) aasta pärast. Pange kirja märksõnade või pikema kirjeldusena, mida võiks esile tuua: mis on kogukonnas nende aastatega toimunud, millised muutused tõeks saanud, algatused ellu viidud, mida ehitatud või mida üheskoos tehtud. Kirjeldage ka inimestevahelisi suhteid. Võite ka tuua näiteid, mis sellel juubelipeol veel võiks toimuda.

NB! Kirjutamiseks on oluline võtta rahulikult aega, võimalusel pakkuda varianti, et saab minna teise kohta kirjutama või mõtteid koguma ja siis koguneda uuesti kokku.

Väga hästi mõjub, kui neid kõnesid pärast ka ette kanda. Samas ei peaks seda tegema osalejatele kohustuslikuks (ette märku anda, et ei tekitaks stressi/kirjutamisblokki), sest unistamise/visualiseerimise mõju ilmneb ka isiklikul tasandil, ilma seda teistele esitamata.

Hõlbustaja võib kõnede ettekandmisel teha märkmeid ja tuua välja ühiseid märksõnu.

Jagamise järel võtke aega, et arutada, milliseid ühisjooni oma unistustes märkasite (vajadusel hõlbustaja toob välja) ja kuidas sinna unistuste hetke jõuda?

Variant 2: neile, kes ei ole kirjutajad/sõnasepad: **Visualiseerige unistuste kogukond**

Joonistage /kriitseldage (Kati Orava moodi) oma unistuste kogukonda.

- Millised sümbolid sobivad iseloomustama seda kogukonda?
- Kuidas tooksid esile muutusi, mis kogukonnas on toimunud?
- Millised inimesed on Su pildil?

Rakendamine:

A omaette / isiklikesse märkmikesse (+ tagab konfidentsiaalsuse)

B kohe suurele seinapaberile (+ tekib visuaal, mida teistele näidata)

C grupitööna (näiteks suur tapeedirull, millele igaüks võib joonistada + tekib kohe arutelu ja ühisosa otsimine)

#Lisa 17: head sõnad seljale

Head sõnad seljale on üks meetod tunnustamiseks, kogukonnaliikme positiivseks märkamiseks.

Eesmärk:

Luaa positiivne ja osalejaid võimestav õhkkond.

Ettevalmistus:

Vahendid: A4 paberid (parem kui natuke paksem), kleeplint (maalriteip), vildikad. Valige ruum, kus osalejatel on võimalik ringi liikuda. Võimalusel muusika taustaks.

Läbiviimine:

Osalejate seljale kleebitakse paberid. Osalejad käivad ringi ja kirjutavad üksteise selja peal olevale paberile häid sõnu, positiivseid märkamisi.

Kui kõik on kirjutanud, võetakse paberid seljalt ja saab lugeda, mida kirjutati.

Head soovid seljale sobib pigem grupiga, kus osalejad on teineteist paremini tundma õppinud, siis on kirjutatul suurem tähendus ja sügavam sisu, mõjub siiramalt. Head sõna, positiivset märkamist on meie ümber liiga vähe, kuigi see on üks lihtsamaid võimalusi heaolu loomiseks.

Teisalt sobib meetod siiski ka võõra grupiga, kuna seljale kirjutamine on osalejale mingis mõttes turvalisem/lihtsam, kui oleks otsevestlusena komplimendi tegemise harjutus (mida võiks ka kindlasti proovida!). Harjutuse algataja võib seega lõpus julgustada inimesi häid sõnu mitte ainult seljale kirjutama, vaid ka välja ütleva.

Reaalelu näitena on inimesed harjutuse käigus tekkinud paberi ka seinale kleepinud, et rasketel hetkedel sealt lugeda häid sõnu. Samuti olen ühe koolitusprogrammi lõpus kasutanud seda nn lõputunnistusena, kus õpingukaaslased justkui kirjutavad üksteisele tunnistuse välja, tuues esile, mida kõike inimene nüüd oskab, suudab, milles on hea jne.

#Lisa 18: kogukonnaveestlused

Rakendamisvariandid:

A) kasutada lauaaruteludes

B) teha paksemale paberile nõ **vestluskaardid** näidisküsimustega, et kogukonna hõlbustajad ja ühendajad saaksid kasutada üks ühele vestlustes.

Kogukonna mõtestamine:

- Mida kogukond sinu jaoks tähendab?
- Kui võrdleksid kogukonda mingi sümboli või märksõnaga, mis see oleks?
- Mis loob sinu jaoks kogukonnatunde?
- Mida väärtustad meie kogukonnas?

Inimeste annete avastamine:

- Mis tegevus paneb sind aega unustama?
- Mis pakub sulle suurimat rõõmu või naudingut?
- Mis on su kirg/suurim huvi?
- Millest sa hoolid oma kogukonnas?

Kogukonna ressursside avastamine:

- Mis on meie kogukonna tugevused ja ressursid?
- Mida me kõige rohkem hindame meie kogukonnas?
- Millal oli kogukonna parim/ toredaim aeg?
- Mis on meie kogukonna essents, mis teeb ta unikaalseks (ja tugevaks)?

Uurimine:

- Kui saaksid alustada kogukonnas oma ettevõtmisega, mis see oleks?
- Milliseid kolme oskust sa kõige rohkem õppida sooviksid?
- Millist tööd (tasustatud või tasustamata) võiks seostada su kirega?
- Mida sooviksid teistele õpetada?

Ühendamine:

- Millega saaksid kogukonnas panustada?
- Kui kolm teist jagaksid sinu huvi, kas oleksid nõus nendega kokku saama?
- Kus sa arvad, et saaksid jagada üht oma annet?
- Milliseid gruppe, klubisid või ühinguid on sinu kogukonnas, kes tegelevad teemaga, mis ka sind huvitab?

Koos tegutsemine

- Mida tahaksime kogukonnas koos teha?
- Mida saame kogukonnas teha/saavutada ise, ilma välise abita?
- Milliseid kohalikke ressursse saame x tegevuse käivitamiseks kasutada?
- Mida saame saavutada oma enda ressurssidega, kui saame mõningast välist abi?
- Mida me ei saa oma ressurssidega teha, mis peab olema tehtud väljastpoolt?

Kogukonna ja ressurssipõhise arendamise teemad:

The Asset Based Community Development Institute: <http://www.abcdinstitute.org>

Blundo, R., Bolton, K. W., Lehmann, P (2019). Strengths perspective. Critical analysis of the influence on social work. Teoses M. Payne, E. Reith-Hall (toim). The Routledge Handbook of Social Work Theory. Taylor & Francis Group

Bourdieu, P. (1972). Outline of a Theory of Practice

Gilchrist, A. (2019). The Well-connected community. A Networking Approach to Community Development. Third Edition

Green, G.P., Haines, A. (2011). Asset building and community development (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Green, G. P., Goetting, A. (2010). Mobilizing Communities: Asset Building As a Community Development Strategy. Temple University Press.

Kass, K. (2023) Tunnustamine kui tagasiside ja võimestamise meetod. <https://epale.ec.europa.eu/et/blog/tunnustamine-kui-tagasiside-ja-voimestamise-meetod>

Kretzmann, J.P., McKnight, J.L. (1993). Building communities from the inside out: A path towards mobilizing a community's assets. Chicago, IL: ACTA Publishers.

Kõiv, H. (2024) Kogukond pakub väärtusi, mida raha eest osta ei saa. Mürileht 27.05.2024. <https://www.muurileht.ee/kogukond-pakub-vaartusi-mida-raha-eest-osta-ei-saa/>

McArdle, K. (2024). Working with communities. Teoses K. McArdle, S. Briggs, K. Forrester, E. Garrett (toim). Community Work. Theory into Practice. Policy Press

McKnight, J., Russell, C. (2018). The Four Essential Elements of Asset-Based Community Development Process

Narsson, D. Kogukonna tähendused. Kirik keset küla, lk 13–18: <https://siseministeerium.ee/teatmik-kirik-keset-kula>.

Nurture Development. ABCD Institute partner. <https://www.nurturedevelopment.org/>

Paas, E. Kass, K. (2022) Kogukondade arendamine. Kirik keset küla, lk 49–58 <https://siseministeerium.ee/teatmik-kirik-keset-kula>

Putnam, R. (2008). Üksi keeglisaalis. Ameerika kogukonnaelu kokkuvarisemine ja taassünd. Kirjastus Hermes. Originaal: Putnam, R. (2000). Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. Simon & Schuster.

Russell, C. (2024): "Kogukond ja ABCD: kuidas avastada ja ühendada kogukonna ressursse?" Cormac Russelli 9.05.2024 Tartus toimunud avaliku seminari salvestus (inglise keeles) <https://www.youtube.com/watch?v=433ALunn-iM>

Russell, C., McKnight, J., (2022). The Connected Community. Discovering the Health, Wealth, and Power of Neighborhoods

Russell, C. (2020). Rekindling Democracy: A Professional's Guide to Working in Citizen Space. Wipf and Stock Publishers.

Ward, S. (2023); Using theory-based evaluation to understand what works in asset-based community development. Community Development Journal, Vol 58, 2.

Tööriistad:

6-sõnaline jutuke: <http://www.sixwordstories.net/>,
<https://www.sixwordmemoirs.com/> <https://www.masterclass.com/articles/how-to-write-an-unforgettable-six-word-story#30s2gWeWnrdqAXXj5ARk9u>

Elavad raamatud: <https://www.aripaev.ee/uudised/2015/01/20/elavad-raamatud-jagavad-tarkust>

Fotohäääl: <https://photovoice.org/projects/projects-uk/>;
Tervise ja heaolu uuringute läbiviimine paikkonnas (2012). Tervise Arengu Instituut
https://intra.tai.ee/images/prints/documents/151073648254_paikkonna-uuringute-l2biviimise-juhend_TAI.pdf

Mitteformaalsed õpimeetodid. www.mitteformaalne.ee

Kärgerberg, H; Jeedas, P. (2013). Ruumi loojad. <https://kaasamine.ee/wp-content/uploads/2017/01/raamat-ruumi-loojad-140109.pdf>

Vabatahtlik tegevus vanemaealiste hulgas. Seenioride kaasamine ja aktiveerimine kohalikus kogukonnas
https://media.voog.com/0000/0039/4369/files/Guidelines_A5%2B3mm_EE.pdf

Kokkuvõte ABCD testimisest Eesti seitsmes kogukonnas.

<https://kogukonnaveeb.ee/uudis/kokkuvote-abcd-testimisest-est-iseitsmes-kogukonnas/>

Leisi kogukond osales oma võimalusi avastavas katseprojekti.

Saaremaa Teataja, 07.11.2024, lk 4.

<https://www.saaremaavald.ee/sites/default/files/documents/2024-07/Saaremaa%20Teataja%202024.07.11.pdf>

Loodna kogukonna ABCD aardejaht.

<https://drive.google.com/file/d/1GGEMrqKnSmAhyDGYHD4Lk0oXJqrm3ngk/view>

Loodna küla käib ABCD radadel.

<https://marjamaa.ee/documents/380075/39357413/nr+15+17.04.2024.pdf>

Meeste Koja Haapsalu liikmeid ühendab palju enam kui puutöö

Lääne Elu 18.07.2024.

<https://online.le.ee/2024/07/18/meeste-koja-haapsalu-liikmeid-uhendab-palju-enamat-kui-puutoo/>

Mikitamäe kogemus

9.01.2024 Cormac Russelli avaliku seminari salvestusel, alates 1:59

<https://www.youtube.com/watch?v=433ALunn-iM> (inglise keeles)

